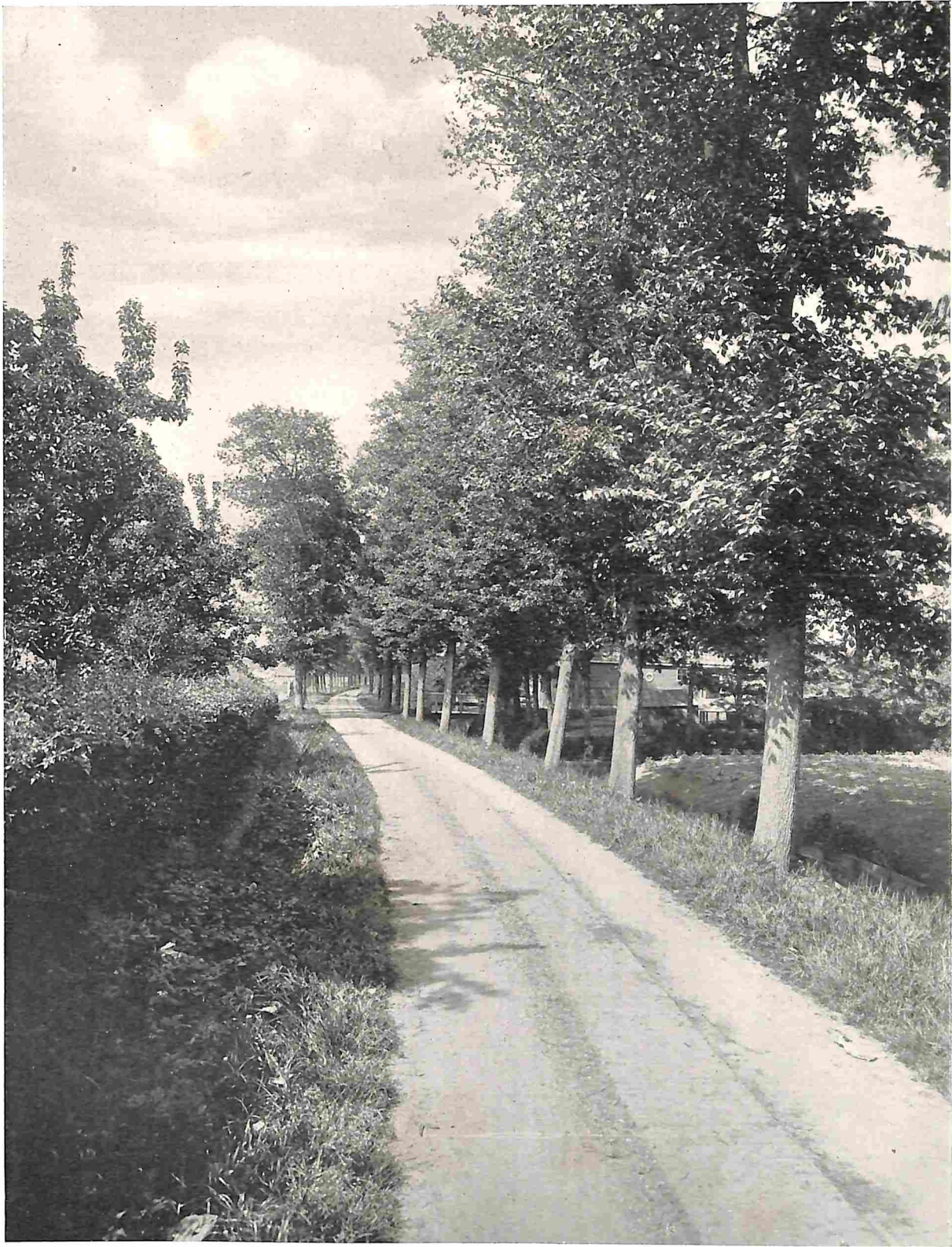

BUITEN

11^e JAARGANG N°. 28.

ZATERDAG 14 JULI 1917.

Foto C. Steenbergh.

BEZUIDEN DE „STREEK”. DE DORPSWEG TE SCHELLINKHOUT.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE BELANGWEKKENDE GESCHIEDENIS VAN MEVROUW BAFAME, DOOR GERTRUDE ATHERTON (28)	BLZ. 326
DE DOODSVIJAND VAN DE KAMERVLIEG, DOOR H.	„ 327
ONTVANGEN BOEKEN ENZ.	„ 327
HET HAAGSCHE OUDEMANNENHUIS, DOOR CAREL HANSEN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 328—331
DE BRONZEN KANDELABRES, UIT HET RUSSISCH VAN ANTON TSCHECHOW, VERTAALD DOOR LJOEBA DWORSON	BLZ. 331
BEZUIDEN DE „STREK”, DOOR U. G. DORHOUT, GEÏLL.	BLZ. 325, 332
WACHOLDER, DOOR G.	BLZ. 333
HET ZEGERALEND KENNEMERLAND, (SLOT), DOOR RO VAN OVEN, GEÏLLUSTREERD	„ 334
HET AMERIKAANSCH DUEL, DOOR EWALD GERHARD SEELIGER (33)	„ 335
HET GLAZEN MUILTJE, DOOR K. L. SCHAMP	„ 336

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De belangwekkende geschiedenis van Mevrouw Balfame

(28) DOOR GERTRUDE ATHERTON.

RUSH boog beleefd, daar zij hem haar hand niet toestak. „U zoudt mij daarmee veel moeite, en mevrouw Balfame veel onkosten besparen. Ik wensch u veel geluk.” Zij trok haar wenkbrauwen zóo sterk samen, dat zij elkaar raakten, en haar donker grijze oogen werden zwart, doch zij draaide zich op haar hielen om, en ging met het hoofd in den nek heen. Rush bleef achter, daar het duidelijk was, dat de beide meisjes nog een laatst geheimzinnig woordje met elkaar wilden wisselen.

Eenige minuten later kwam Alys terug. Haar gezicht straalde. Ook zij hield het hoofd hoog, doch het was alsof haar gezicht het magische elixer van den avond wilde indrinken. Sinds Rush zich in de zaak verdiept had, was dit de eerste maal dat hij aankwam, en nu was hij ongevraagd bij haar gekomen, en even natuurlijk als in de dagen van ouds, als hij moe was van het werk en van de laag-bij-de-grondsche onthullingen van de gerechtszaal. Haar sterk beïnvloedbare stemming, die weken lang tusschen de hoogste toppen en de laagste afgronden gezweefd had, was plotseling met een sprong gestegen, zoodat zij zich nu geheel, zonder redeneeren, aan haar geluk overgaf. Misschien had zijn intimiteit met mevrouw Balfame hem in kleinigheden wel gedésillusionneerd. Misschien had hij de waarheid zelf wel ontdekt, en verachtte hij haar, als een koelbloedig leugenaarster, die hij misschien had kunnen vergeven zoo zij hem de misdaad openlijk had opgebiecht. Een dergelijk overdreven idealisme was net iets voor hem. Er is geen liefde zoo groot, of zij kan worden gedood door het zondigen tegen het een of andere vooroordeel of fatsoensbegrip. In elk geval, hij was nu hier, en het had er allen schijn van dat hij gekomen was om een langen avond bij haar door te brengen. Wat kwam het overige er dan nog op aan?

Hij stond nog bij de kachel toen zij binnenkwam, en bekeek een waterverfschets van een stukje van de bosschen ten westen van Elsinore. De boomen waren statig en oud, de schaduwen groen en doorschoten van het goud van een verwaalden zonnestraal, die door dat zware bladerdak viel. De vallei werd doorsneden door een met steenen bezaaide beek, en op den achtergrond kon men het maagdelijk woud vermoeden, dat verlaten en absoluut stil was. Rush had het plekje herkend.

„Mijn dorp, Renselaersville, ligt aan den anderen kant,” zeide hij, terwijl hij Alys een jongensachtig blij gezicht toekeerde. „Een paar minuten lang ben ik weer een jongen van veertien geweest. Verleden zomer kon ik zoo nu en dan maar een dag vrijkrijgen om eens in die bosschen rond te dwalen. Ik wou dat ik bij je was geweest toen je dat schilderde.”

Zij haakte het schilderstukje van den wand en gaf het hem. „Laat ik het je dan cadeau doen. Ik zou het erg prettig vinden

als je het in een van je kamers hing. . . . . bijvoorbeeld achter je lessenaar. . . . . zoodat je je, als je moe bent, of iets niet begrijpt, kunt omdraaien en een oogenblik nergens aan denken dan aan je bosschen. Ik ben ervan overtuigd dat het nog niet zoo'n slechte plaatsvervanger zou zijn voor de echte bosschen.”

Zij zeide dit met een schuchter vuur, en zonder eenige coquetterie. Hij stak beide handen naar het schilderstukje uit.

„Dat geloof ik ook. Net iets voor jou om dat te bedenken. Ik wil het heel graag hebben.” En toen herinnerde hij zich plotseling hoeveel vervelende rechtszaken hij had vergeten door haar vriendelijken tact, zoowel in dit koele groene atelier als in die andere kamer met de boschtinten in huis. Hij vroeg zich af of hij niet een verwaande ezel was geweest, en een aangroeiende vriendschap in dit impulsieve, lieve wezen verkeerd had uitgelegd, toen hij zich opeens Miss Austin's insinuaties herinnerde.

Alys noodigde hem uit te rooken, doch had haar doos met russische sigaretten niet voor den dag gehaald. Miss Austin, die zich vast had voorgenomen om haar zenuwgestel in orde te houden, rookte niet, en Rush had zijn vooroordeelen. Terwijl hij dikke rookwolken uit zijn sigaar blies, en zijn lange beenen naar het vuur uitstrecte, leunde zij achterover tegen een massa kussens op den divan, en wenschte zichzelf geluk, dat zij een bekoorlijke, primrose-gele japon had aangetrokken ter eere van haar tante Dissosway en twee andere gasten, die bij haar moeder soupeerden. De japon was volkomen in harmonie met de olijftinten van het vertrek en met haar eigen wondere teint.

Rush, die zijn schilderijtje had bekeken, keek nu op en glimlachte tegen dat andere schilderijtje op den divan. In het zachte lamplicht leek Alys' haar even olijfkleurig als haar oogen, en er was een vaag vlekje rood op het ivoor harer wangen. Onder de kant, die de tengere borst bedekte, werd even het zachte linnen zichtbaar, en de kleine voetjes in puntige bronzen muiltjes waren door de à-jour kous heen te zien. Meer door instinct dan door berekend effect wist Alys bij dergelijke gelegenheden een steer van kuische, fijne vrouwelijkheid om zich te scheppen.

Rush fronste de wenkbrauwen toen hij plotseling dacht aan de groote en van stevige kousen voorzien voeten van zijn mooie cliënt, en aan een stapel stevig ondergoed zonder linten die in de gevangeniszitkamer was gebracht toen hij op zekeren dag op mevrouw Balfame, die zich verlaat had, zat te wachten.

Hij schudde verdere gedachten van dien aard boos van zich af. „Je jeugdige vriendin denkt, dat ik Balfame vermoord heb,” zeide hij.

Alys ontstelde door dezen plotseligen frontaanval, doch zij glimlachte ironisch.

„Ik wist dat zij bij zichzelf een dergelijke onzinnige theorie gevormd had, voornamelijk omdat zij dat zoo wenschte. Sarah is van plan romanière te worden.”

„Zij heeft mij de eer bewezen me dat in vertrouwen mee te deelen. Zij heeft me zelfs al de straffeloosheid beloofd die in haar vermogen lag als ik haar tot belooning een volledige bekentenis wou afleggen.”

„Ja, ze is een ware malloot. Maar trek je maar niets van haar aan. Je hebt niets te vreezen.”

„Dat weet ik nog zoo zeker niet.”

Alys ging stijf rechtop zitten alsof zij evenals mevrouw Battle gepantserd was. „Wat bedoel je?” zei ze zacht.

„Miss Austin is tot de slotsom gekomen dat ik verliefd ben op mevrouw Balfame. Zij is een outsider, die geen gegevens heeft om mee te werken. Maar je kunt redelijkerwijs verwachten, dat onze goede medeburgers vroeger of later hetzelfde bedenkensel in hun hoofd zullen halen.”

„Ik geloof integendeel, dat dit de eenige theorie is, die ze nooit zullen aannemen of bedenken. Ze weten wel beter. Dat was nooit iets voor mevrouw Balfame. De vrouwen weten allemaal dat, zoo ze de mannen al niet precies haat, ze toch een heimelijke maar diepe verachting voor hen voelt. Ik wou dat je ze hadt kunnen zien. . . . haar coterie. . . . bij mevrouw Battle op den dag dat ze gearresteerd werd. Alleen om eens te zien wat ze zeggen zouden, opperde ik het idee, dat de een of andere man die verliefd op haar was, het schot wel eens kon afgevuurd hebben. Ze vernielden me bijna. Voor zoover het de vrouwen betreft, zit mevrouw Balfame vrijwel op haar voetstuk vastgeschroefd. En wat de mannen aangaat, zulk een theorie zal nooit in hen opkomen, om de eenvoudige reden, dat er geen zich ooit tot haar aangetrokken heeft gevoeld; zij is wel de allerlaatste vrouw waarvoor een man, volgens hun opinie, een moord zou begaan.”

Rush, die zich afvroeg of deze opmerkingen werden ingegeven door giftigheid, of louter door een drang om de feiten weer te geven zooals ze waren, wierp een heimelijken blik op den divan. Miss Crumley's zachte stem, waaruit zorgvuldig alle Amerikaansche bijklanken verwijderd waren, was niet scherper geworden, doch, niettegenstaande de gereserveerdheid er van, was haar gelaat toch zeer bewegelijk. Zij zag er bijna aanmatigend onpersoonlijk uit en liet zich slap achterover zinken in de stapel kussens. Feiten, natuurlijk, dacht Rush.

„Het lijkt allemaal bijzonder veel op een politieke campagne,” zeide hij. „Op het oogenblik is niemand in deze stad heelemaal goed bij zijn verstand en het kan niet anders of men moet tot de wildste conclusies komen. Niet alleen de embryonaire romanières hebben romantische verbeeldingen. Bedenk maar eens even dat ik mevrouw Balfame's rechtsgeleerde raadsman, en dat ik nog jong en ongetrouwd ben, en zij een mooie vrouw is, die

er heel wat jaren jonger uitziet dan ze werkelijk is. Dan weet je er alles van."

Alys veranderde plotseling van houding, een houding, die bij een minder gracieus meisje bijzonder onsierlijk zou zijn geweest. Doch haar stem bleef strict onpersoonlijk. „Maar de heele gemeente, met inbegrip van haar vriendinnen, gelooft dat zij het gedaan heeft. Zij wenschen dat zij vrij zal komen, maar bij zich zelve hebben ze de zaak al uitgemaakt, en zoeken zelfs al niet meer naar iemand anders."

„Cummack en nog verscheidene andere mannen dan wel, om nog niet eens te spreken van Balfame's oude politieke vrienden... en evenmin van zijn vijanden, wat dat aangaat. De oude Dutch, die heel wat sluwder is dan zijn zoon, is er heelemaal zoo zeker nog niet van dat zij het gedaan heeft, en heeft een detective aan het werk gezet voor het geval dat ze vrijgesproken mocht worden, omdat hij natuurlijk niet wenscht dat dan de verdenking weer op hem zal vallen. Hij is er juist de man naar om zijn gedachten op mij te laten vallen."

Hij zag het bloed uit haar wangen wegvloeien, zoodat haar gelaat leek op koud ivoor, doch zij antwoordde met vaste stem: „Je kunt je alibi toch bewijzen. Je bent op dien avond toch naar Brooklyn gegaan om een afspraak te houden."

„Nu, ik wil aan jou in vertrouwen wel zeggen, dat, hoewel ik dien avond werkelijk naar Brooklyn ben gegaan, ik den man niet heb gesproken, dien ik zocht. Ik ging erheen zonder bepaalde reden, en meer omdat ik uit Elsinore weg wou; ik had geen tijd meer om te telefoneeren vóór de trein vertrok, maar toen ik in Brooklyn uitstapte, telefoneerde ik, en bevond dat hij naar New-York was gegaan. Ik gaf mijn naam niet op, omdat het geen zaak van gewicht was. En toen, omdat er niemand anders was waar ik om gaf om mee te praten, pakte ik den volgende trein weer terug, en omdat ik hoofdpijn had en me erg zenuwachtig voelde... door overwerken en andere dingen... liep ik uren aan één stuk door totdat ik Dr. Anna bij het moeras ontmoette, en die heeft me thuisgebracht..."

„Dr. Anna?"

„Ja, en ik heb alle reden te denken dat zij gelooft dat ik Balfame doodgeschoten heb, maar zij zal nooit iemand verraden, als het aan haar ligt."

„O neen, daar vergis je je. Net als ieder ander... gelooft zij ook, dat mevrouw Balfame het wel degelijk gedaan heeft. Mijn tante Dissosway is directrice van het ziekenhuis waarin Dr. Anna ligt, en zij heeft geluisterd naar wat ze in haar ijlen zei; maar jij kwam er heelemaal niet in voor. Zondag ben ik er voor de tweede maal heengereden. Ik heb het maar niet aan moeder verteld, omdat zij een van de weinigen is, die gelooven, dat mevrouw Balfame onschuldig is... maar als Dr. Anna een beetje meer samenhangende dingen zegt, is dat de indruk die mijn tante krijgt... maar... o, natuurlijk raad ze er maar naar, net als ieder ander. Zij kon niet weten... ze was bij Houston op de boerderij..."

Rush zat nu zeer rechtop.

„Heeft iemand haar mogen bezoeken?"

„Natuurlijk niet."

„Niet dat het er opaan zou komen. Menschen die ijlen hebben allemaal krankzinnige ideeën. Maar ik geloof niet dat ze iets dergelijks dacht voor ze erheen ging, en bovendien is het niet waar. Mevrouw Balfame is onschuldig."

„Natuurlijk moet je jezelf als haar advocaat dit wel aanpraten."

„Als ik niet in haar onschuld geloofd had, zou ik haar niet hebben willen verdedigen, al had ik haar ook nog zoo graag willen helpen. Ik ben niets waard als ik tegen mijn overtuiging in moet pleiten. Ik zou niet den minsten indruk op de jury weten te maken. Als ik geloofd had dat ze schuldig was, zou ik haar den besten advocaat bezorgd hebben dien ik maar vinden kon, en hem zelf zooveel mogelijk hebben geholpen."

Alys had een eigenaardige gewaarwording van fysieke verlamming, of van geestelijke vrijwording van haar lichaam, welk van de twee het was, trachtte zij niet uit te maken; doch zij was er zich zeer goed bewust van dat de oorzaak een hevige zenuwopwinding was. Terwijl zij met wijdopengesperde oogen naar hem zat te staren, voelde hij plotseling dat Miss Austin gelijk had, en dat Alys iets gewichtigs wist dat op de misdaad betrekking had. Was haar terughoudendheid te wijten aan de algemeene Elsinooische loyauteit? En zoo ja, waarom was zij dan terughoudend tegenover hem, die liever zijn leven zou gelaten hebben dan iets te verklappen dat Mevrouw Balfame nog meer zou incrimineeren?

En toen plotseling begreep hij het, want zijn scherpe vermogens waren tot het uiterste gespannen, en op één punt geconcentreerd, en even sensitief als magneten. Hij herinnerde zich weder zijn hoogen dunk van het meisje gedurende de weken van hun intimiteit, en de instinctmatige twijfelingen, waaraan hij den avond van den moord ten prooi was geweest. En toen hij den hevigen strijd besefte, die gestreden werd in die hartstochtelijke doch goed gedisciplineerde ziel, wist hij dat zij hem beminde, en verachtte hij zichzelf, dat hij haar vroegere verleidelijke avances had toegeschreven aan berekening, of aan dat mengsel van zenuwen en verbeelding, dat zoovele vrouwen liefde noemen. Zij had hem haar hart gegeven, en dit had haar verraden. Doch terwijl dit weten hem inwendig deed beven, besloot hij toch haar meedoogenloos tot het uiterste op de proef te stellen.

(Wordt vervolgd.)

De doodsvijand van de kamervlieg.

De natuur heeft ervoor gezorgd, dat elk levend wezen zijn doodsvijand heeft. En de kamervlieg behoort gelukkig niet tot de uitzonderingen, die den regel bevestigen. De doodsvijand van den verstoorder onzer zomernamiddag-tukjes is een klein, op een krabbe gelijkend, tot het geslacht der spinachtige dieren behoorend beestje, door de wetenschap *boekenschorpioen* gedoopt, omdat zijn lichaamsbouw, zij het ook in zeer kleine proportie, overeenkomst vertoont met dien van den schorpioen en het zich meestal tusschen de vergeelde bladen van oude boeken, ook wel onder de schors van boomen ophoudt. Dit diertje heeft de gewoonte zich aan de pooten der vliegen vast te klampen en niet los te laten, voor de vlieg tengevolge van den greep van haar belager ziek wordt en sterft; zij wordt door den kleinen plaaggeest, die onder den microscoop een buitengewoon bewegelijk wezentje blijkt te zijn, letterlijk dood gepijnigd en dan door haar moordenaar opgepeuzeld. De boekenschorpioen maakt zich voorts nog nuttig door zich te voeden met mijten, houtluizen en dergelijke diertjes, die zich in oude boeken ophouden.

H.

Ontvangen Boeken enz.

Officieel Zak-adresboek van Hotels en Restaurants in Nederland en in Nederl. Oost-Indië, samengesteld door Jac. G. Lasschuit. 8e jaargang 1917. Uitgegeven door de Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer.

Een voor het reizend publiek handige uitgave, waaraan nochtans het belangrijkste ontbreekt, de vermelding welke hotels het meest aanbeveling verdienen. Is het onmogelijk een onpartijdig en deskundig samensteller te vinden? Kan alleen Baedeker dat? En aan het reizend publiek en aan de hotels zou een dergelijke uitgave diensten bewijzen, al zou natuurlijk meer dan een hotel-eigenaar zich in den beginne gekrenkt gevoelen, maar vermoedelijk alles doen om te maken, dat de onpartijdige samensteller zijn hotel in een volgende uitgave een * waardig keurt.

* * *

Stoombootgids voor Nederland door C. H. M. Philippona. Uitgave van de Algemeene Nederlandsche Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer te den Haag.

„Nederland, van den waterkant bezien" ware een juistere titel voor dit boekje geweest. Nu het zich als „Stoombootgids" aandient, willen wij niet verzwijgen, dat het o.i. praktischer zou zijn geweest wanneer op de stoombootverbindingen, met minder kleine letters gedrukt, in de eerste plaats de aandacht ware gevestigd. Thans zijn de route-beschrijvingen hoofdzakelijk en veel te uitvoerig behandeld; de bewerker schrijft prettig maar zegt op beslist toon wel eens onjuistheden. Verder zijn omtrent de booten te weinig bijzonderheden medegedeeld, o.a. of zij meer of minder comfort bieden. Dit alles neemt niet weg, dat dit boekje van harte welkom moet worden geheeten; het voorziet in een hinderlijke leemte. Moge in een volgende uitgave aan onze bezwaren worden tegemoet gekomen!

* * *

Gids voor Wageningen en omstreken. Uitgave van de Vereeniging tot bevordering van het vreemdelingenverkeer te Wageningen.

Mooi Schoorl, door Neerlandicus. Uit-en-thuis serie. 4e deeltje. C. Morks Cz. Dordrecht.

Twee goede, aangenaam geschreven gidsen, beide met niet al te fraaie afbeeldingen (waarom plaatst men toch afbeeldingen in een *gids*?) maar met duidelijke kaarten. Neerlandicus vertelt meer, dan een gids eigenlijk behoeft te vertellen, maar dat is voor de regenachtige dagen, zullen we maar aannemen.

* * *

Het genot van 't buitenleven. Met een inleidend woord van jhr. Jan Feith. Uitgave van H. van Dam Azn. & Zonen, makelaars en administrateurs.

Een aardig geïllustreerd boekje; een reclame voor het buitenleven in het algemeen en de terreinen welke de firma van Dam in exploitatie brengt in 't bijzonder. Het laatste neemt niet weg, dat er voortreffelijke dingen in gezegd worden, waarmee alle vrienden van het buitenleven zullen instemmen. Intusschen wekken de schrijvers, niet het minst de inleider, hier en daar den indruk, alsof zij op elk onbebouwd liggend terrein een buitenhuisje willen zetten. Het behoeft niet gezegd te worden, dat dit ons te ver gaat. Ook gevoelen wij slechts matig voor het streven, om alle „onvruchtbare" streken in welvarende landerijen te herscheppen. In ons dichtbevolkt landje herademt men in de onbebouwde „onvruchtbare" wijde heide. Met angst en beven zien wij een geheel tot welvarende landerijen omgeschapen Veluwe te gemoet, waarop overal de buitenhuizen verrijzen...

* * *

Landgoed Groot Wolfhezen. Hotel maatschappij „de Tafelberg".

De uitgeefster verdient een woord van hulde voor dit smaakvolle boekje met zijn vele afbeeldingen.

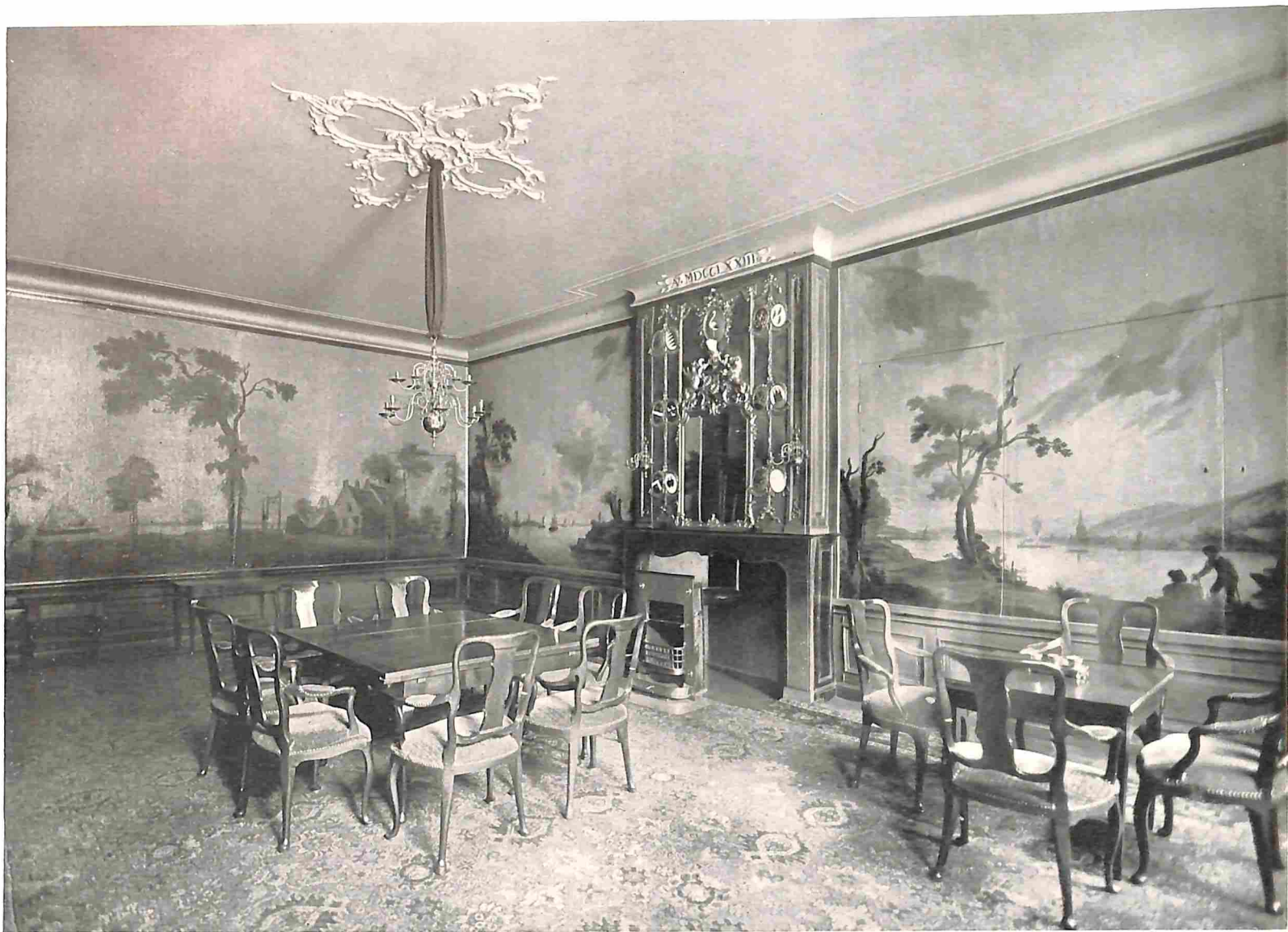

Foto C. Steenberg.

HET HAAGSCHE OUDEMANNENHUIS. DE REGENTENZAAL.

HET HAAGSCHE OUDEMANNENHUIS.

TOEN 7 Sept. 1724 ten overstaan van de raadsheeren in het Hof van Holland A. Slicher en N. ten Hove het testament van Jacob Frederik van Beijeren, heer van Schagen en Heenvliet, werd geopend — een testament dat 29 Juni 1721 door hem aan notaris P. van Brakel was ter hand gesteld — bleek hij al zijn vermogen te hebben nagelaten ter stichting van een oudemanninghuis, zoodra zijn weduwe zou overleden zijn.

Hij drukt het in dier voege uit dat „alle onze Goederen zoo Leenen, indien die bij Ons overlijden in onzen Boedel bevonden mogten werden, als Allodiaten, en verdere Ons van God Almagtig genadelijk en goedertierentlijk verleent, daar toe gebruikende de magt, in gevolge den Octrije bij Ons Testateur van de Edel Groot Mog. Heeren Staaten van Holland en Westvriesland den 9 Maart 1691 geobtimeert” indien hij zonder wettige nakomelingen mocht overlijden „en verdere alle andere zoodanige Goederen en Effecten, van wat natuur die zouden mogen zijn, zullen werden geëmployeert tot een Armen-Fundatie, te stigten alhier in den Haage, tot onderhoud van verarmde Oude Mannen, bestaande in verarmde oude Suppoosten ende Burgers, in dier voegen gelijk wij in aanmerkinge hebben genomen, dat wijlen Hertog Albert van Beyeren, uijt wiens Familie wij gesproten zijn — (het azuur met zilveren ruiten veld van het Beiersche wapen bevindt zich ook in het wapen der Hollandsche Van Beierens, o.a. in dat van de Van Aerssen van Beieren van Voshols 1) — uijt pieusheijd, alhier in den Hage heeft gestigt, en gefundeert een Huijs ofte Gasthuis voor oude en verarmde luijden; en dat Wij dan bij hebben geconsidereert, dat de Goederen die Wij besitten, niet en zijn voortgekomen dat noemenswaardig is, van Onse Ouders, en niets van Onze nabestaanden, waaromme Wij eenige verpligtinge zoude hebben, iets van Onze goederen tot haaren behoefte te disponceren, dewijle 't geene bezitten, wij geacquireert hebben, eensdeels met het geene onze Huijsvrouw zalr. ons gemaakt ende nagelaten heeft, andersdeels door onze spaarzaamheijd en ordentelijke huijshoudinge in ons levenstijd is overgeschoten ende te boven gelegd; welke spaarzaamheijd en ordentelijke mesnage wel voornamentlijk bij ons levenstijd is gehouden met dat voornemen ende intentie, omme van onze Goederen, naar het voorbeeld van wijlen welgemelden Hertog Albert van Beijeren, te stigten, ende te fundeeren een Huijs ofte Gasthuijs voor oude en verarmde Mannen, en zulks ten behoefte van de arme en behoeftige menschen in der tijd daar van te doen jouisseeren”.

Tot toelichting diene dat de heer Van Heenvliet 22 Aug. 1720

was gehuwd met zijn „jegenwoordige Huijsvrouw”, vrouwe Agneta Teresteijn van Halewijn. Zijn Huijsvrouw zalr. was een Assendelft, gelijk blijkt uit zijn in het testament geuiten wensch „omme zonder eenige pompe ofte uijterlijke ceremoniën ter nedergestelt te werden in de Kerke van 's Gravenhage, in de Capelle van Assendelft, bij Onze Vrouwe Moeder en overledene Huijsvrouw zaliger gede. ende verdere voor-ouderen; ofte ook anders in de Capelle toebehoorende aan de Familie van Teresteijn van Halewijn, in de Groote Kerk tot Dordrecht”.

Al liet de heer Van Heenvliet al zijn goederen en gelden na voor zijn Stichting, zoolang zijn weduwe leefde zou zij ze hebben en eerst na haar dood de Stichting werkelijkheid kunnen worden. In 1729 overleed Agneta van Teresteijn van Halewijn en konden de executeurs overgaan tot den verkoop van „alle onse naar te laten Goederen, die op het overlijden van onze Huijsvrouw, indien zij de langstlevende is, bevonden zullen werden door Haar H. Ed. niet te zijn verkogt „en tot Obligatiën aangelegt”. Voor dit geld en voor de „contante penningen, die zij bij onze langstleventheid als voorschr. op ons afsterven in onzen Boedel zullen vinden, als mede alle Acten en Credieten, die zij tot Gelden zullen hebben te maaken” moesten worden aangekocht „Obligatiën, ten laste van het Gemeene Land van Holland ende Westvriesland, ofte de Generaliteijt, op de Comptoiren alhier in den Haage, op welke alzo aangekogte Obligatiën, nevens de Obligatiën die op ons overlijden in onzen Boedel zullen werden gevonden, door den Secretaris van 's Haage zal werden genoteerd, dat die niet anders als in het geval hier na te noemen, gedeeltelijk zullen mogen werden verkogt ofte veralieneert”. Voor de revenuen moesten zoo haast doenlijk zou zijn „telkens werden aangekocht gelijke Obligatiën ten laste als vooren”; ze moesten ook worden genoteerd „tot dat onze na te latene Goederen zullen wezen genoteerd ten minste tot eens zoo veel Capitaal als Wij bij Ons overlijden zullen komen naar te laten, ofte tot zoodanig Capitaal als tot voldoeninge van den Opbouw en Onderhoudinge van 't geene tot onze intentie zoude kunnen strekken”. Het kapitaal bleek niet mee te vallen. In totaal bedroeg het niet meer dan f.177.527.— Jaar in jaar uit deden de executeurs en hun opvolgers ten overstaan van Burgemeesteren van Den Haag rekening en verantwoording, zooals de heer Van Heenvliet had voorgeschreven. Volle 35 jaar achtereen. Want het was eerst in 1764, dat het kapitaal was aangegroeid tot 't testamentair voorgeschreven bedrag — f.266.000.— en toen richtten Burgemeesteren tot de Staten van

Holland en West Friesland het verzoek om het gesticht, het oude-mannenhuis, te mogen bouwen.

Zooals 't vaak gaat indien neven en nichten van een rijken erfoom op wiens geld ze wellicht gevestigd hadden, worden gepasseerd en de schat hun neus voorbijgaat, eenige bloedverwanten van den heer van Heenvliet vochten het testament aan. Ze hadden er wel al den tijd voor genomen. Immers, waar zooals we gezien hebben in 1724 het testament was geopend, traden ze pas in 1753 op en eischten de reuven van de nalatenschap. Ze wendden zich tot de Staten met het verzoek Burgemeesteren te machtigen tot uitkeering. 2) Hoe precies het verloop van dit geschil is geweest is van geen belang. De Staten konden natuurlijk niets bevelen, en de bloedverwanten die waarschijnlijk al gauw merkten dat hun aanspraken bitter weinig kans hadden van erkend te worden, — de bewoordingen van het testament zijn zoo duidelijk als maar kan — traden gauw in een schikking welke Burgemeesteren voorstelden, die van 'n eindeloos proces met al den rompslomp, ook al zouden ze het ongetwijfeld winnen, niets moesten hebben. Ze aanvaardden een aanbod van f 10.000 — en deden daar tegenover afstand van alle aanspraken.

Het waren leeperds, die Burgemeesteren, want ze wilden nog een voordeeltje behalen ook. Als plaats van de nieuwe Fundatie stelden ze nl. voor den grond waar het Heilige Sacraments gildehuis op stond. Dat oude huis had vrijdom van belasting en als 't vervangen werd door het nieuwe gesticht zou het oude voorrecht blijven bestaan. Geen gunstiger terrein midden in de stad zou ooit te krijgen zijn. Weliswaar hadden de Staten reeds in 1756 bij resolutie bepaald dat voor pieuse gestichten geen vrijdom van belasting zou worden verleend, doch hier bestond die vrijdom nu eenmaal, en zij 't ook noode, zij hechtten hun goedkeuring aan het voorstel.

En zoo zou een der heel oude gestichten van Den Haag verdwijnen, omdat degenen, die er voor in aanmerking kwamen, op enkele personen na waren uitgestorven. Het Sacraments gildehuis was nl. reeds in 't begin der 15e eeuw gebouwd, ten dienste van het gelijknamige gilde. Deze broederschap was, naar De Riemer vertelt — en dat is het eenige dat er van bekend is, geen enkele afbeelding ook bestaat ervan — door den abt Petrus van Dam, van Middelburg, bekrachtigd in 1440. Mannen en vrouwen konden worden opgenomen in het gilde en 't gasthuis ervan. Ze moesten voor dit laatste echter minstens 8 à 10 jaar in de broederschap geweest zijn en een jaargeld hebben voldaan van 4 stuivers en „een pond wasch ofte geld daarvoor”. De proveniers moesten f 200 betalen of naar de tijdsgelegenheid; al hun goederen vervielen aan het gasthuis. Wat in 1550 bij ordonnantie van den magistraat nog eens nadrukkelijk bekrachtigd werd. Al ging een provenier uit het huis, zijn goederen moest hij er achterlaten „totten arme behouff ende dat om den weldaden hem binnen den voorsz. Gasthuijse gedaen”.

Dat Burgemeesteren zoo maar het doodvonnis over dit Gasthuis konden uitspreken, zat 'm hierin dat de magistraat den deken en de vier overlieden benoemde, die het H. Sacramentsgasthuis bestuurden. En gaan we de lijst dezer bestuurders na, dan vinden we steeds den burgemeester als deken en raadsleden als overlieden. Zoo b.v. in 1722—1724, dus het tijdvak waarin Van Beijerens dood viel, Michiel de Hove, secretaris van den Hove, Joh. Emans, weesmeester, P. van Wouw, id., O. F. Houttuijn en J. v. Hoornbeek schepen. Ten Hove's voorganger was de burgemeester W. v. Assendelft van 1721—'22, met wien alle genoemden op Van Hoornbeek na, zitting hadden. Op de bepaling werd in 1709—'14 in zooverre inbreuk gemaakt dat er toen slechts drie overlieden waren.

Toen Burgemeesteren van 't Gravenhage la mort sans phrase uitspraken over dit gesticht, was het niet meer ongerept. Het kolossale pand strekte zich wel uit van de Oude Molstraat, waar de voorgevel was, tot het Noordeinde, maar de kapel welke aan laatstgenoemde straat belandde, was reeds jaren verhuurd aan de Engelsche en Duitsche kerk samen, welke er om beurten dienst hadden. Ze werd bij de slooping van het gasthuis daar definitief van gescheiden en bestaat ook al lang niet meer. Het huis Noord-einde 10 neemt er de plaats van in. 3)

Het Heilige Sacramentshuis moest dus vallen.

In 1770 was het geamoveerd en werd met den bouw van het nieuwe gesticht begonnen. Het kostte f 44.128.— de meubilering f 8520.— welke beide bedragen haast geheel konden worden voldaan uit de opbrengst van den verkoop van de goederen van het Sacraments-gasthuis, welke f.50.000.— had opgeleverd.

9 Sept. 1773 werd het Oudemannenhuis ingewijd.

De eenvoudige baksteen gevel aan de Oude Molstraat draagt in het midden een hardsteen gedenksteen, waar in het volgende vers is gebeiteld:

Het letste mannlijk oir van 't Huis van Beijeren Schagen
Voedt hier den Ouden Stok op Hertog Aelbrechts spoor.
De Faem mag kort met schrik van oorlogsdaen getuigen
Hier juicht de Nooddruft zelf van blijdschap alle dagen
In Jacob Frederiks lof, de volgende eeuwen door.

Dat had de heer Van Heenvliet zelf geordonneerd, want als „uijt de Accroijsen en Vrugten” van zijn nagelaten geld het Gasthuis werd gebouwd, moest boven den ingang worden „gesteld Ons gewoone Wapen van Beijeren van Schagen, zoo als wij dat komen te voeren, met een Inscriptie onder aan, dat het voorz. Huijs bij ons Testateur, ten behoeve en tot alimentatie van behoeftige en verarmde Mannen, om Gods wille is gefundeert”.

De Burgemeesteren kregen enkel voor de eerste maal het recht van begeving van de plaatsen aan „Oude arme ongetrouwde Mannen, Professie hebbende gedaan, en altoos doende van de Gerefor-

meerde Religie, tot het getal van Dertig Persoonen ,ofte Vier-entwintig indien de Reuven bij provisie zoo veelen niet zouden kunnen voeden”. Voor de helft moesten het zijn „Suppoosten van de Hove” indien er althans zoovele waren, „ende de wederhelft Burgers ofte Inwoonders van 's-Gravenhage”. Ze moesten uit de inkomsten „gedurende haar leven worden onderhouden van Spijs en Drank; te weten in deezen voegen, dat alle dezelve Oude arme Mannen, des middags en des avonds, in de groote Zaal met den anderen zullen worden gespyzig”.

Van Beijeren schreef ook voor, dat als er niet genoeg inkomsten waren, het aantal huisgenooten tijdelijk verminderd kon worden niet alleen, maar zooveel verminderd moest worden, dat niet alleen de „Onderhoudinge uit de Reuven” gemakkelijk kon geschieden, maar „datter zelfs van de Reuven zooveel nog overschieten, dat 'er jaarlijks, ofte binnen de twee à drie jaaren een zekere somme voor penningen tot Capitaal kan worden aangelegt”. Dan zou „met 'er tijd het voorsch. getal van Dertig persoonen, ofte eenig meerder getal, zoo zulks in tijden en wijlen eenigszins zoude kunnen vallen, ende bij de Heeren Burgemeesteren, om goede redenen dat dienstig mogte geoordeelt worden, te kunnen inwoonen, om alzoo onze intentie te voldoen, en het voorschreven Huijs ten eeuwigen dage in staate te houden”. Méér dan dertig zijn er echter nooit in geweest, wel minder en veel minder. Want bedroeg de rente in 1773 f.8624 per jaar, later vooral door de tierceering daalde ze zoo aanzienlijk dat het aantal verpleegden slechts 7 kon bedragen. Later is dat wel weer gestegen, maar op het oogenblik telt de stichting toch slechts 20 „commensalen”.

De inrichting is nog precies zoo als de stichter haar had gewenscht en voorgeschreven. Niets is hem ontgaan en zijn testament is in al zijn uitvoerigheid een toonbeeld van nauwkeurigheid. Het gesticht dan moest hebben en heeft ook „een bekwaam Voorhuijs,

Foto C. Steenberg.

HET HAAGSCHE OUDEMANNENHUIS.
DE STEEN IN DEN VOORGEVEL.

en daar agter een groote Zaal; daar bij ten beijden zijden van die Zaal, zal worden gemaakt 24 of 30 Kamertjens of Vertrekjens, zijnde aan iedere zijde 12 of 15"; „die Kamertjens zouden moeten zijn van een ordentelijke grootte, en ijder voorzien met een Bedstede voor een mensch, om aldaar te kunnen slaapen, en een schoorsteen, indien het noodig geoordeelt zal worden". Dat dit noodig was, gaf de heer Van Beijeren zelf een eindje verder in zijn testament toe, waar hij voorschrijft dat bij wintertijd in de groote zaal vuur moet worden aangelegd, en dat voor een ouden man „geen à part Eeten zal worden gegeven, ofte vuur aangelegd in zijn Kamertje, dan alleen in ziekte, krankheden ende ongemakken des lichaams". Bij ouden van dagen komen die ongemakken en ziekten nog al eens voor.

Achteraan zijn twee kamers „van grooter begrip", een tot woon van den huismeester, toentertijd Binnen Vader geheeten, de andere „voor de Vergaderinge van de Buijten-Vaders ofte Regenten". Boven de breede gang en die vertrekken is „een tweede gebouw, de Eerste ofte boven de voorsch. Kamertjes", die ruimte moest zolder worden, doch het gedeelte boven de beide kamers „geappropreert" tot kamers voor de bedienden van den Binnenvader.

Die regentenzaal ligt rechts van de breede marmer bevloerde gang, achter het aardige binnentuintje; achter haar de kamer van den huismeester — die ter overzijde ook een vertrek heeft — en daarachter de zaal. De woonvertrekjes der oude mannen liggen boven aan een breede blankgeschuurde eiken gang, waaraan geen einde lijkt te komen. Geen wonder daar ze, evenals de voor meubelbergplaats dienende zolder, de respectabele lengte van 66 Meter heeft.

Recht tegenover de „zaal" ligt de keuken, een ruimte waar een moderne „suite" gemakkelijk in kan worden opgenomen.

De voorgedeelten van het gebouw, ter rechter- en linkerzijde van den ingang, welke resp. uitloopen tegen het tuintje en den muur van een smal plaatsje voor het woonvertrek van den huismeester, zijn verhuurd en van een afzonderlijke toegangsdeur voorzien.

De heer Van Heenvliet, die aan alles nauwgezette aandacht heeft besteed, heeft ook zeer precies voorgeschreven hoe het beheer over zijn stichting gevoerd moest worden.

Burgemeesteren noodigde hij uit — een uitnoodiging welke geaccepteerd werd — „tot de bestiering van dit werk Vijf gekwaame en eerlijk luijden aan te stellen; te weten Twee Suppoosten, als een oud en ervaren Advocaat, de tweede een ander Suppoost, en Drie andere uijt de Vroedschappen, ofte anders uijt de fatsoenlijkste en gequalificeerde uijt de Burgers ofte Ingezetenen, tot Regenten — nu fatsoenlijk en gequalificeerd zijn de regenten zeer zeker n.l. de heeren Mr. B. Ort, Minister van Justitie, P. ten Bosch, gep. vice-admiraal, lid van den Raad van State, Jhr. Mr. D. van Teijlingen, oud lid, Jhr. Mr. R. A. Feith, lid van en Jhr. Mr. J. A. Rethaan Macaré, oud advocaat generaal bij den Hoogen Raad.

De effecten moesten worden bewaard in een ijzeren geldkist in de regentenzaal; een goed bewaard gebleven kist, op welker voorzijde talrijke kleine landschapjes, op de andere zijde en het deksel

HET HAAGSCHE OUDEMANNENHUIS.
PORTRET VAN DEN STICHTER JACOB FREDERIK VAN
BEIJEREN, HEER VAN SCHAGEN EN HEENVLIET.

bloemen geschilderd zijn. Ze heeft volgens voorschrift „drie separate Sloten" en staat op een voetstuk dat het Van Beijeren wapen draagt. Ook al weer op voorschrift.

Om alle knoeierij te beletten bepaalde de stichter dat de boekhouder (nu rentmeester) elk jaar op een bepaalden dag aan regenten ten overstaan van Burgemeesteren moest doen, „goede specifieke en pertinente Rekening van het gepasseerde jaar". Dien dag moest dan een maaltijd worden aangericht. Nog steeds is dit gebruik in eere, waarvoor „een maatigen kosten" moest worden uitgetrokken.

Tijdens dit diner, het eenige materiele dat de regenten genieten, die het beheer voeren „buijten bezwaarnisse" van het huis „als een pieuse zaak", toont de fraaie zaal zich eerst in haar volle recht.

Ze is geheel, op de penant tusschen de beide ramen na, met geschilderd behang getooid. De schilder heeft geen enkel stuk gesigneerd, zoodat we omtrent zijn naam geheel in het duister tasten. Alleen blijkt hij een liefhebber van 'n eigenaardig krom gegroeiende boom te zijn geweest, tenminste deze ontbreekt op geen enkelen wand. Alle stukken stellen riviergezichten voor, met 'n dorpje aan de overzijde, twee met heuvels aan genen oever, alle met nogal idyllisch opgevatte tafereeltjes. Het behang, dat in lichte kleuren is gehouden — de groote lichtgrijze en lichtblauwe luchten domineeren — is in uitstekenden staat. Jaren geleden zijn er deuren in gesneden voor kasten, doch de naden hinderen niet erg aan den indruk. Dalen, die de behangs van het Groen van Prinstererhuis maakte, moge beter kunstenaar zijn geweest dan de ongenoemde St. Lucasbroeder, die in het Oudemannenhuis zijn kunst toonde, dit neemt niet weg dat door diens werk de regentenzaal een ontegenzeggelijk intens deftigen aanblik heeft, en er een inderdaad deftige sfeer in is.

Daartoe werken niet weinig mede de, ook in goeden staat bewaarde, veertien Lodewijk XV leunstoelen, welke om de groote tafel onder de koperen kaarsenkroon staan geschaard, en om de tafel, waaraan de rentmeester de besluiten der regenten notuleert. 't Zal niet makkelijk vallen zoo'n goed bewaard gebleven stel stoelen en tafels aan te wijzen.

Boven de geldkist prijkt het portret van Jacob Frederik van Beijeren. Hij staat in schitterend harnas, den degen met gouden gevest aangegord, de rechterhand steunende op den helm, welke ligt op een schabel. Dit zou er op wijzen dat de heer van Heenvliet krijgsoverste is geweest. Maar óf hij dit is geweest en zoo ja óf hij aan gevechten van beteekenis, i.c. de oorlogen tegen Frankrijk, heeft deelgenomen, heb ik nergens kunnen vinden. In de genealogie van het geslacht Van Beijeren in het adelsjaarboekje ontbreekt hij geheel. Alleen blijkt uit de transportregisters van Den Haag uit 1730 toen Burgemeesters en Schepenen na den dood van zijn weduwe zijn huis en erf, stal en koetshuis mitsgaders nog een klein huis met erf aan den Langen Vijverberg verkochten voor f.10.600 en een rentebrief van f.10.000.—, dat Van Beijeren was baljuw en opperdijkmeester van Brielle en den lande van Voorne.

Het doek, dat nogal ongunstig hangt, is door den tijd erg donker geworden. De vriendelijke kop en de sierlijke hand komen er des te beter door uit, maar de signatuur is erg slecht te lezen. Ik heb er J. de Baene uit gemaakt, degene, die voor de z.g. Monumentencommissie het huis bezocht, schrijft het doek aan J. de Raave toe. Intusschen heeft de ervaring mij geleerd voorzichtig te zijn met deze lijst, want ze is, met spijt moet ik het verklaren, lang niet zonder feilen. En wat het Oudemannenhuis aangaat wordt zelfs de stichter herdoopt van Jacob in Jan. Wat op niet te verontschuldigen nonchalance wijst — één blik op den gevelsteen had de fout gewezen.

Nu is De Raave een absoluut onbekend personage. In de lijst door P. Terwesten van de leden der Haagsche confrerie van „Pictura", die „geadmitteert zijn geworden derzelver kunst vrij en openbaar alhier te mogen exerceeren, en verkoopen" komt hij niet voor. Daarentegen is Jan de Baen (1633—1702) een zeer bekend portretschilder, en hoofdman en deken van „Pictura!". Hij had zijn cliëntèle in de deftige kringen van Den Haag; Terwesten zegt dat hij zich „zeer beroemd gemaakt heeft door 't schilderen van een menigte fraaie portretten, zoo van Vorsten, Princen als andere voornaame Luijden". Er hangt o.a. een doek met de leden van den Haagschen magistraat uit 1682 op het Gemeentemuseum der Residentie. Het komt me dan ook zeer waarschijnlijk voor dat een zoo aanzienlijk persoon als de heer Van Heenvliet zich ter conterefting heeft gewend tot den portretschilder van zijn kring, d.w.z. De Baen. Het jaartal is niet meer te ontcijferen. Een 1 en een 7 heb ik met vrij groote zekerheid kunnen terugvinden. Het doek zou dan uit de laatste jaren van De Baen dateeren, wat weer klopt met den leeftijd waarop Van Beijeren is voorgesteld.

Recht tegenover het schilderij is de groote Lodewijk XVI marmeren schoorsteen met houten boezem. In het midden prijkt het wapen van Van Beijeren van Schagen in de natuurlijke kleuren, boven een spiegel in vergulde lijst, waarin de kaarsenkroon zich weerkaatst. Op den boezem zijn de wapens der eerste regenten en hun echtgenooten aangebracht, alsmede dat van den eersten rentmeester. Daar deze echter ongetrouwd was, is het schild naast zijn wapen wit gelaten. Die eerste regenten waren: M. M. Emants, R. Beekstijn, A. L. Richard, Mr. J. de Kempnaer en I. Roering, resp. gehuwd met C. S. Sweers, I. C. v. d. Meij, S. Varin, M. H. v. Minninghen en C. v. d. Kastele, met Mr. G. Emants als rentmeester. Boven den bovenrand van den schoorsteen op een banderolle het jaartal MDCCCLXXIII.

Is het diner dan is de zaal op haar fraaist. Dan branden de kaar-

sen in den lichter, welke gelukkig niet verknoeid is, en staan op tafel ook kaarsen in massieve, oude, koperen kandelaars, welke uitsluitend voor deze gelegenheid van de kast in de gang worden genomen, waar ze de rest van het jaar worden pronken. Dat zachte kaarslicht geeft dan aan de zaal een cachet dat niet is na te bootsen, zoo deftig.

Vroeger prijkte de tafel met het tingoed, dat nu in een fraai ingelegde Spaansche kast in de gang is geborgen. Me dunkt, de twinkeling der kaarsvlammen en de lichtreflexen op het metaal moeten een zeer fraai effect gemaakt hebben.

Het is een mooie collectie tingoed. Opvallend fraai is het groote piéce de milieu, jardinière of hoe men 't noemen wil. Maar ook de borden met geslagen randen e.a. mogen er wezen. Alles is uitstekend onderhouden.

Het Oudemannenhuis doet zijn stichter eer aan.

Overneming verboden. CAREL HANSEN.

1) Cornelis van Aerssen, heer Van Voshol, Hoogterheyde, Aarlanderveen, Meteren, Triangel en Half Ossendrecht huwde in 1719 Anna Albertina Van Beyerren van Schagen, dochter van dr. Nicolaas Van Schagen, heer van Goudriaen en Anna van Schagen van Heenvliet.

2) Wijlen Mr. A. E. H. Goekoop in het Haagsche jaarboekje 1890.

3) De bekende bouwmeester Barthold van Bassen had in 1640 de kapel verbouwd tot gebouw der Engelsche kerk.

DE BRONZEN KANDELABRES.

Foto C. Steenbergh

HET HAAGSCHE OUDEMANNENHUIS.
DE KAST MET DE VERZAMELING TINGOED.

MET een pakje, dat in het 223ste nummer van de Birschewijze Wedemosti gewikkeld was, onder den arm, stapte Sacha Smirnow, eenig kind van zijn moeder, de kamer van dokter Kochelkow binnen.

„Zoo, beste jongen” zeide de dokter, hem tegemoet gaande, „hoe maak je het? Heb je wat goeds te vertellen?”

Sascha knipte met de oogen, bracht zijn hand aan het hart en zeide met een licht bewogen stem:

„Iwan Nicolajewitsch, mijn moeder laat U groeten en U bedanken.....Ik ben de eenige zoon van mijn moeder en gij hebt mijn leven gered...gij hebt mij van een heel zware ziekte genezen, en wij weten beiden niet, hoe U te bedanken!”

„Och kom, jongen!” viel de dokter hem in de rede, met inwendige voldoening lachende. „Ik heb alleen maar gedaan, wat ieder ander in mijn plaats zou gedaan hebben.”

„Ik ben moeders eenige zoon. Wij zijn arm en kunnen U natuurlijk niet voor Uw moeite betalen, wat ons erg hindert, en daarom vragen moeder en ik U met aandrang, om als bewijs van onze erkentelijkheid dit geschenk aan te nemen. 't Is een heel kostbaar voorwerp, een oud bronzen beeldje, een zeldzaam mooi kunstvoorwerp”.

„Maar dat hoeft heelemaal niet!” zeide de dokter, de wenkbrauwen fronsende, „waarvoor zou je dat doen?”

„Nee, weigert nu als 't U blijft niet,” mompelde Sascha, terwijl hij het pakje openmaakte. „Gij zoudt moeder en mij met een weigering beledigen. 't Is een heel mooi stuk...een oud bronzen stuk. Mijn overleden vader heeft het ons nagelaten en wij bewaarden het als een dierbare herinnering. Mijn vader kocht oude bronzen voorwerpen op en verkocht ze weer aan liefhebbers. En nu zetten moeder en ik dezen handel voort.”

Sascha pakte het voorwerp uit en plaatste het plechtig op tafel. Het was een niet al te groote kandelaber van oud brons, kunstig bewerkt. Het stelde een groep voor; op het voetstuk stonden twee vrouwenfiguren in Evacostuum en in een houding, die ik niet durf en kan beschrijven. De beide figuren glimlachten coquet met een gelaatsuitdrukking, die te kennen gaf, dat, indien zij niet verplicht waren den lichter vast te houden, zij van het voetstuk af zouden springen, om in de kamer een tooneel aan te richten waaraan de lezer beter doet, verder niet te denken.

Terwijl de dokter het geschenk bekeek, krabte hij zich achter het oor, kuchte even en floot besluiteloos.

„Inderdaad,” zeide hij, „het is een prachtig stuk, maar hoe zal ik het zeggen....., nu, je begrijpt het zelf, het is iets ongewoons. Dit is geen décolleté meer, de duivel weet wat....”

„Maar wat bedoelt U dokter?” vroeg Sascha.

„De duivel, die er op uit is, om ons te verleiden, had niets ergers kunnen bedenken..... Als ik dit ding op mijn tafel zet, dan breng ik het heele huis hierdoor in opspraak.”

„Wat een vreemde opvatting hebt gij van de kunst, dokter,”

zeide Sascha beledigd. „Kijk eens goed, het is een prachtstuk! Het is zoo mooi en zoo gracieus, dat men door een gevoel van bewondering getroffen wordt en de tranen in zich voelt opwellen. Als men deze schoone vormen beschouwt dan vergeet men al het aardsche. Ziet eens, hoeveel beweging, hoeveel elasticiteit, hoeveel uitdrukking er in zit”.

„Dat zie ik allemaal best, mijn jongen,” onderbrak de dokter hem. „Maar ik heb een familie, mijn kinderen loopen hier binnen, dames komen op mijn spreekuur”....

„Natuurlijk, als men dit van het standpunt der groote menigte bekijkt,” zeide Sascha, „ja, dan komt dit artistieke voorwerp in een ander licht te staan. Maar dokter, gij moet U boven dit standpunt plaatsen, temeer daar gij door een weigering mijn moeder en mij beledigen zoudt. Ik ben de eenige zoon van mijn moeder, gij hebt mij het leven gered en nu geven wij U, wat ons het kostbaarst is...het spijt mij alleen, dat ik U niet een paar van deze kandelabers kan aanbieden”.

„Ik ben je zeer dankbaar, mijn jongen. Bedank ook wel je moeder, maar werkelijk, oordeel zelf, kinderen loopen hier heen en weer, dames komen bij mij op bezoek... Maar vooruit, ik zal het houden, want ik kan het je toch niet duidelijk maken.”

„En U behoeft mij ook niets duidelijk te maken,” riep Sascha verheugd uit. „Zet dezen kandelaber daar bij die vaas; wat jammer dat ik geen paar heb, heusch vreeselijk jammer. En nu goeden-dag dokter!”

Nadat Sacha was weggegaan, bekeek de dokter langen tijd den kandelaber, krabde zich achter het oor en dacht na.

„Het is een heel mooi ding, dat valt niet te ontkenen,” dacht hij, „en het zou jammer zijn om het weg te werpen. Maar het kan onmogelijk bij mij blijven staan. Hm, dat is een vervelende geschiedenis! aan wien kan ik het weggeven?”

Na lang nadenken viel hem zijn goede vriend, de advocaat Oechow te binnen, tegenover wien hij ten gevolge van een goed gevoerd proces verplichting had.

„Prachtig”, besloot hij. „Hij kan, als vriend, lastig geld van mij aannemen, en nu is het een mooie oplossing om hem dit ding te geven. Ik zal hem dit duivelsding brengen. Hij is ongetrouwd en nog al lichtzinnig”.

De zaak niet op den langen baan schuivend, kleepte hij zich aan, nam den kandelaber en ging naar Oechow.

„Hoe gaat het er mee, amice?” zeide hij, zijn vriend thuis vindend. „Ik kom je eens opzoeken, en je bedanken voor de moeite, die je gedaan hebt. Je wilt geen geld aannemen, welnu neem dan dit kleine geschenk van mij aan. Het is klein, maar het is een prachtstuk.”

Toen de advocaat het geschenk gezien had, raakte hij in een onbeschrijfelijke verrukking. „Werkelijk dat is een curiosum!” riep hij uit. „De duivel moge het vernielen, als hij ooit zoo iets heeft kunnen ontwerpen. Schitterend, magnifiek. Waar heb je dat ding kunnen krijgen?”

Na zoo zijn verrukking te kennen gegeven te hebben, keek de advocaat angstig naar de deur en zeide: „Maar, kerel, je moet je geschenk weer mede nemen. Ik neem het niet aan.....”

„Waarom niet?” vroeg de dokter verbaasd.

„Waarom niet? Omdat ik met mijn moeder samen woon, mijn cliënten komen hier binnen,....ja en ik zou mij ook voor mijn dienstboden schamen.”

„Nee, nee, je mag het niet weigeren”, zeide de dokter met afwerend handgebaar. „Dat zou niet aardig zijn. Het is een prachtig kunstwerk, wat een beweging, wat een expressie zit er in!”

„Als het nu nog maar geverfd, of met vijgenblaadjes bedekt was”.... Maar de dokter maakte een nog beslister afwerend gebaar, verliet het vertrek van Oerchow, en tevreden dat hij er in geslaagd was zijn geschenk kwijt te raken, ging hij naar huis. Na zijn vertrek bekeek de advocaat den kandelaber, draaide hem naar alle kanten en evenals de dokter, brak hij langen tijd zijn hoofd met de vraag, wat met dit geschenk te doen. „Het is een heel mooi ding en het zou jammer zijn om het weg te gooien maar ik kan het niet laten staan. Het beste zal zijn om het aan iemand te geven. Dat is het, ik zal dit ding vanavond aan den komiek Chaschkin geven. Die schavuit houdt van die dingen en nu hij heden juist een benefice-voorstelling geeft.....”

Zoo gezegd, zoo gedaan. 's Avonds bracht men den keurig ingepakten kandelaber aan Chaschkin den komiek. Den heelen avond bestormden de heeren de kleedkamer van den komiek om het geschenk te bekijken en den heelen tijd heerschte er in de kleedkamer een gelach en gegalm, dat erg aan het gehinnik van paarden deed denken. En als er een of ander actrice aan de deur kwam en vroeg: „Kan ik binnen komen?”, dan hoorde men de stem van den komiek: „Nee, nee vrouwtje, ik ben niet aangekleed!”

Na de voorstelling trok de komiek zijn schouders op en zeide: „Wat moet ik toch met dit afschuwelijke ding doen? Ik woon op kamers waar ik ook artisten ontvang. Dit is geen fotografie, die men in een lade kan verstopen”.

„Maar mijnheer, verkoop het dan”, zei de tooneelkapper terwijl hij den komiek afschminkte. „Hier in de buurt leeft een oude vrouw, die oud brons opkoopt. Ga daarheen en vraag naar Smirnowa. Iedereen kent haar”.

De komiek volgde dien raad op..... En twee dagen later zat dokter Kochelkow in zijn kamer, en zijn vinger aan het voorhoofd brengend, dacht hij over galzuren na. Eensklaps werd de deur geopend en stormde Sacha Smirow de kamer binnen. Hij lachte, zijn oogen schitterden, hij straalde van geluk. In de handen had hij iets dat in een krant gepakt was.

„Dokter”, begon hij, naar adem hijgende. „Stel U mijn vreugde voor! Gelukkig zijn wij er in geslaagd om een tweeden kandelaber te krijgen. Moeder is zoo verrukt. Ik ben haar enige zoon en gij hebt mijn leven gered”. En trillend van dankbaarheid plaatste Sascha den kandelaber voor den dokter.

De dokter opende zijn mond, wilde iets zeggen, maar zeide niets; zijn tong was als verlamd.....

Uit het Russisch van ANTON TSJECHOW.

(vertaald door L. D.)

Foto C. Steenberg.

BEZUIDEN DE „STREEK”. DE ZEEDIJK BIJ SCHELLINKHOUT.

BEZUIDEN DE „STREEK”.

HEBBEN we in een vorige beschrijving belangstelling gevraagd voor de dorpenrij tusschen Hoorn en Enkhuizen, thans willen we iets vertellen van de dorpen bezuiden de Streek.

Werkelijk! het loont de moeite daar in de voorjaar- of zomermaanden eens een kijkje te nemen. Wie niet tegen een flinke wandeling opziet, begint zijn reisje bij de schilderachtige Oosterpoort te Hoorn, waar men verder den hoogen zeedijk volgt tot Schellinkhout. Leuk gezicht over dat „Hoornsche Hop”, waar de visschersschuiten kalm dobberend hun netten schieten, de talrijke meeuwen proeven van hun vlieg- en zwemkunst afleggen. Over het spiegeland watervlak bemerkt ge heel in de verte Noordholland's Oostkust.

Weldra zijt ge nu in Schellinkhout, volgens den schrijver van de Noordhollandsche Arkadia „één der oudste plaatsen in West-friesland”. 't Was al bekend in het jaar 1282, „toen grave Florens alhier de Westvriese een dappere nederlaag toebracht”.

Vanhier komt ge te Wijdenes. Terzijde aan den zeedijk ligt het kleine Oosterleek, met eerstgenoemde plaats één gemeente vormend. Naar den geschiedschrijver „deed Florens grave van Holland reeds in 1282 te Wijdenesse een sterk kasteel bouwen, 't geen maar kort na des graven moort afgebroken wierd”.

Nog tegenwoordig is zeer goed de plaats aan te wijzen, waar indertijd de sterkte verrees.

Zeer spoedig bereikt men nu Hem, het eerste dorp van de zoogenaamde „korte Streek” — „welke is de lengte met huizen bebouwd van Hem en Venhuizen”.

In zijn historische aantekeningen vertelt Gerrit Schoemaker in de Noordhollandsche Arkadia, dat Hem en Venhuizen — nu nog één gemeente vormend — reeds in 1387 haar eigen visscherij van den Grave pachtten. In het jaar 1413 werd haar Ban tot een vrijheid en een stede verheven, welke voortaan Hem zoude genoemd worden. Verder wierd haar Poortrecht, Vroedschap en Regering, en andere zaken bepaald”.

Van de stedelijke rechten van Hem is nu weinig meer te bespeuren; slechts een enkel oud geveltje — dat dan ook zeer interessant is — herinnert aan den ouden tijd. Thans is Hem niet van hare zusterdorpen te onderscheiden. Het valt voorzeker te betreuren, dat ongeveer 20 jaar geleden de oude kerk — uit bouwkundig oogpunt niet van belang ontbloot — een prooi der

vlammen is geworden. Langs beplante wegen komt men nu spoedig te Venhuizen — volgens sommigen voorheen „Vennehuizen” genoemd, wat dan zou beteekenen: de huizen op de „venne” — dat is de lage-veenachtige grond.

De oude kruiskerk — een historisch bouwwerk — draagt op zijn hoogen spitsen toren een fraai bewerkt schip, ten teken, dat voorheen in Venhuizen de visscherij bloeide. Werkelijk is ook tegenwoordig nog wel de vaarweg aan te wijzen, welke de schepen kozen om naar en van zee te komen. Van genoemd kerkgebouw lezen we, dat het den vorm heeft van een kruis, en een toren bezit aan de westzijde, die zoo goed als geheel vernieuwd is. Het koor is met een halven tienhoek gesloten. Het gebouw bestaat uit gebakken steen, van welk materiaal ook sommige traceringen gemaakt zijn, die den stijl van het laatst der vijftiende eeuw vertoonen.

Aan de steunbeeren komen blokken van groefsteen voor. De koorvensters zijn ten deele dichtgemetseld. Slechts het westelijk deel der kerk en de kruisbeuk worden nog voor de godsdienst-oefening gebruikt. Het gewelf is van hout;

Foto C. Steenberg.

BEZUIDEN DE „STREEK”. OUDE HERBERG TE HEM.

Foto C. Steenberg.

BEZUIDEN DE „STREEK”. GEZICHT OP BROEKERHAVEN.

de ribben, welke het kruis overspannen, rusten op fraai gesneden baldakijns in Laat-Gothischen trant, die vier beelden van hout gesneden overhuiden. Dergelijke beelden, ten getale van drie, vindt men ook nog onder de ribben van het koorpolygoon; het vierde is thans verdwenen. Deze beelden vertoonen den stijl der vijftiende eeuw.

De preekstoel is van eikenhout met snijwerk van omstreeks 1700, doch zonder veel kunstwaarde.

In het gebouw leest men het volgende opschrift:

„Doen wij sestien hondert schreven
Ses en veertich daer beneven,
Vond men aan dees kerk een steen
Daar syn ouderdom uyt scheen.
999. Want dees sifers uytgehouden
Cond men in den steen aanschouwen,
't Welk, na alle oogmerk
De ouderdom is van dees kerk”. —

Dit opschrift kan echter op het tegenwoordige bedehuis geen betrekking hebben. Wellicht slaat het op een vroegere kerk, want het gebouw, dat men thans nog ziet, heeft een duidelijk 15e eeuwsch karakter.

Het Raadhuis is ook nog de beschouwing waard. 't Is opgetrokken van gebakken steen, en draagt het jaartal 1662. De middentop wordt geflankeerd door baroque festoenen en twee goed gebeeldhouwde leeuwen. Een klein torentje op de kap prijkt met sierlijk smeedwerk en een windvaan van 1764.

Door het dorp Venhuizen voert de weg naar den zeedijk waarlangs men langs het dorp Broekerhaven spoedig te Bovenkarspel komt.

We hebben in den beginne opgewekt het reisje door deze dorpenrij in het voorjaar te maken, en met reden. Langs den geheelen weg liggen dan de bloeiende boomgaarden, die prijken in sierlijk gewaad. Hier is men in 't ooftland! Veel vruchtboomen buigen hun takken over den rijweg. En zijn eenmaal de appels en peren rijp, dan is het geen kunst om al fietsende of wandelende een heerlijk peertje te verschalken. Goudballen, Fransche suikers, Dirkjes en tal van andere soorten hangen dikwijls volgeladen en nooden tot plukken.

't Ooftvervoer heeft tot nog toe grotendeels plaats naar Broekerhaven, 1) waar dagelijksche vruchtenveilingen worden gehouden. Wagens bij wagens, volgeladen met manden ooft, worden daar dag aan dag aangevoerd en 't is dikwijls 10 à 11 uur in den avond, als de laatste perenwagens huiswaarts rollen.

Ja, 't is een vruchtbare landouwe, bezuiden de Streek. Honderden bij honderden hectaren zijn voor den land- en tuinbouw in cultuur gebracht. De heerlijkste weilanden, zacht gekleurd door duizenden weidebloempjes, wisselen af met de bouwakkers, waar de „mosterdzaadbanen” de lucht met welriekende geuren vervullen en vroeg in 't voorjaar reeds worden afgezet door de fraaie gele randen van de „stullen”, de koolplanten voor zaadteelt.

Is het wonder, dat de Overijselsche en Geldersche imkers des voorjaars met hun bevolkte bijenkorven naar hier komen, waar de nijvere beestjes een rijke honingweide vinden?

1) Dit jaar wordt tusschen Hem en Venhuizen een groote groenten- en vruchtenveiling gesticht.

Ja, heerlijk schoon zijn de landouwen bezuiden de Streek. Wie ze niet kent, hij make in den bloeitijd der appels en peren eens een tochtje door deze streken.

Dit weet ik zeker, dat men zich zijn moeite niet zal beklagen. U. G. DORHOUT.

WACHOLDER.

(JUNIPERUS COMMUNIS).

Over de afleiding der benaming van dezen boom zijn veel gissingen gemaakt. Op de Veluwe noemt het volk hem dammel en ook wel „wakelder”, welke laatste naam een verbastering van wacholder schijnt te zijn. Zeer voor de hand ligt, waar de verschijning der verspreid staande, manshooge heesters met hun gedrongen groeiwijze doen denken aan uitgezette schildwachtposten op het hooge heideveld, te denken aan „wacht” en „halten”. Legendes parafreëren den naam tot „wach, holde, auf!” waar ze de immergroene struiken de lentemaagd doen wekken uit den winterslaap. Gaan we echter de afleiding

van 't woord na, den moeten we bij „wach” meer denken aan „wakker”, frisch, levendig. De struik heet ook „weckholder”, Queckholder of Quickholder, wat op de levendig groene kleur wijst, te midden van het doodsche heidelandschap. Het oud Duitsche queck of quick (vergelijk ons kwik, kwiek, kwikstaart) beteekent levendig, frisch. In Beieren en Oostenrijk noemt men den juniperus: Gronwed-, Granewed- of Kranewitzstrauch, wat ook op de groene kleur als naamaangevend wijst. De tweede woordhelft van wacholder wordt geacht aan holter of holder, naam voor hout, te zijn ontleend. Daarnaast denkt men aan Holda, (Vrouw Holle) de Germaansche godin van den akkerbouw en het huislijke bedrijf, waaraan de wacholder gewijd was. Dat de takken en vruchten van dezen heester een groote rol speelden in ritueel en naturalistisch denkleven der vroege noordelijke volkeren staat vast. Het branden der welriekende wakeldertakken bv. bij de lijkverbranding der oude Germanen kwam ook bij Denen, Zweden en Noren voor. In Westfalen noemt men de besvruchten van dezen heester nog „wijeckeln”, wat eigenlijk „heilige eikels”, of gewijde vrucht beteekent. Volgens een oude sage, om een ander voorbeeld te noemen, joeg Vrouw Holle met een jeneverbessentak de luie jongedochters het bed uit en dreef ze naar de spinkamer, om het dagelijksche werk aan te vangen.

Voor wat al kwalen in het volksgeloof de rook dezer struiken bij verbranding heilzaam was, tegen besmetting of ongedierte, rupsen en slangen vrijwaarde, hoe er uit het sap der bessen of van het aftreksel der bladeren tooverdranken gebrouwen werden en de struik zelf materiaal leverde voor bezwering van heksenmacht of het geweld van booze yeldgeesten, — we willen het slechts even aanroeren om te wijzen op den eerbiedwaardigen ouderdom van dezen inheemschen heester. Helaas! ook ten onzent verdwijnt hij allengs bij voortgezette ontginning van woeste gronden uit ons heidelandschap, waarin hij zulk een innig mooie plaats inneemt!

G.

Foto C. Steenberg.

BEZUIDEN DE „STREEK”.
NOORD-HOLLANDSCHE BOERDERIJ TE VENHUIZEN (OOSTEINDE).

Foto C. Steenberg.

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.

DE RUÏNE VAN BREDERODE MET POORTGEBOUW IN HAAR TEGENWOORDIGEN TOESTAND.

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.

(Slot).

VOORBIJ Wijk volgt weder een gansche reeks buitenhuizen: 't zou te ver voeren en al te eentonig worden, wanneer we ze allen zouden noemen, daar hun geschiedenis of niet belangrijk is of voortdurend hetzelfde relaas van roof en plundering, moord en vernietiging vertoont. Slechts memoreeren we Duin-en-berg, de boschrijke lustplaats van Willem Hendrik Kerckerinck, dat, vlak naast de duinen, grensde aan 't jacht- en lusthuis de „Kruitberg,” waar eenmaal Willem III zijn vorstelijke jachtpartijen hield, doch waarvan in 1729 alle luister was vergaan. In onzen tijd is 't herboren als de heerlijke buitenplaats Duin-en-Kruidberg. 1)

't Huis te Brederode kunnen we echter niet verwaarloozen, want deze naam is voor ons als de weerklink van een oud epos en de woorden, die Brouërius gebruikt om een denkbeeld te geven van dit „weleer magtig, prachtigh en wijduitgebouwt slot”, bevestigen dezen indruk. Oud is de naam Brederode: hij dateert uit den tijd, toen graaf Diderik III zijn broeder Sifried tot landrechter = breede roede over Kennemerland benoemde. „Het is gelooffelijk,” zegt Brouërius, „dat Sifried dit huis in Kennemerlant volbouwt heeft tot eene voegelijke en somwijlige verblijf- en gerichtspaatse van zijn, hem alhier onderhorigh, en aenbevolen rechtsgebiedt.” In 1204 werd 't door graaf Lodewijk van Loon, die Holland voor zich trachtte te veroveren in woedenden strijd met Willem, den voogd van zijn vrouw Ada, in brand gestoken. Melis Stoke vermeldt dit feit:

Lodewijc quam ter selver stonde
Met heercracht tot Egmonde,
Daer hi verbrande ter eersten worpe,
Daer hi woede in Sint Aechten dorpe
'Ts heeren Allaerts huys, ende oec mede
Heeren Woutre hi 't selve dede.

Heer Allaert was Albert, bannerheer van Brederode, Heer Wouter was heer van Egmont.

't Werd in vollen luister herbouwd, doch weder in 1426 verdween deze heerlijkheid, toen de Kabeljauwsch-gezinde Haarlemmers zich wilden wreken op Willem van Brederode, den Hoekschen edelman, die met zijn mannen de stad Haarlem had overvallen.

Toen werd 't gansche lant verkracht
Van Burgeroorlogh, al de maght der Baenderheeren
En Edelen in t' velt elkandren zagh braveeren.

Maar reeds woonde de slotheer er niet meer; want in 1418 trok Reinout, de achttiende heer van Brederode, heen naar Vianen, waar hij bleef wonen op het slot Batestein. Sinds dien tijd werd 't nog slechts door een rentmeester bewoond; 't slot verviel meer en meer, terwijl naast den bouwval een houten woonhuis werd getimmerd.

De oude heeren van Brederode waren vrome lieden, in 1397 bouwde Johan II een kapel bij zijn slot, nadat hij „naer Ierland was gereist, om het vagevuur van S. Patricius te bezoeken. Hij is daer

ingegaen ten tijde van de Vasten en is op S. Odulphus dagh weder t'huis gekomen. Hij heeft in de Zantpoort een kapel gesticht ter eere van den Almaghtigen Godt en van den heiligen Patricius.” 't Verval van Brederode hangt nauw samen met 't verval van het huis te Albertsberg, dat in de 18e eeuw nog slechts een armen boer tot woning diende, maar waar eenmaal de graven van Holland hof hielden. In 1122 werd 't door graaf Floris II de Vette gesticht, en steeds was 't een wonderschoone lusthof geweest, die

Bij yder plaets geleden,
In lust en in vermaak so ver heeft uitgesteken,
Dat beide 1) langen tijd voor allen allermeest
Ja 't eenig lust-vertrek der Graven zijn geweest.

Ijdelheid heeft de latere bezitters van 't kasteel ertoe gebracht opzettelijk de geschiedenis te willen vervalschen. Immers 't was nooit „der graven rechtshof,” terwijl een der bewoners deze inscriptie in den muur plaatste.

HIC QUONDAM
HOLLANDIAE
CURIA

De historie van verwoesting en opbouw dreigt al te eentonig te worden, daarom laten we 't aan de fantasie van den lezer over zich deze geschiedenis zelf te construeeren. Het verval in de 18e eeuw is echter nog niet zoo heel oud, want in 1627 lezen we:

Het Huys te Aelberts-berg is ook so noch in 't leven,
Dat vrij wat heerlijk ouds noch over is gebleven
Is Zuyker ook zijn lof en eere niet wel waerd,
Die aen sulck oud gesticht geen kosten heeft gespaerd?
En Valkenburg, die 't nu met landen ende hoven
Voor zich bekomen heeft, is waerdig mee te loven,
Als die hun huys en Hof van sulken naem als dit,
Van ouds des graven huys en 't Hof van 't land bezit.

Maar de geschiedenis heeft ook rustiger herinnering bewaard. Paulus Loots, ambachtsheer van Zandvoort, woonde op de buitenplaats 't Klooster, dat gebouwd werd op de plek, waar eenmaal de Reguliere Kanunniken, van de orde van Sint Augustinus, het konvent van Onze lieve Vrouwe Visitatie in kalmen vrede bewoonden. Omstreeks 1400 „heeft de Eerwaardige Vader, heer Hugo Golsmit, Priester, (weleer een quekeling van Gerard de Groot) bij Haerlem, beginnen te bouwen het klooster van S. Mariaes Bezoeking, ende is met alle deszelfs landerijen, huizen en verder toebehooren aen ons algemeen Kapittel, van Windeshem opgedragen, maer de aenneming daer van is na gedaen onderzoek nogh zeven jaren uitgesteld.” Maar later werd 't door 't kapittel aangenomen en ermee vereenigd. 't Heeft vele illustere priors gehad: Johannes a Kempis, broeder van den vromen schrijver der Imitatio en Johannes de Lusato, die tevoren prior was der Regulieren buiten Amsterdam, gingen de monniken voor in een godvruchtig, stichtelijk leven. Eenmaal werd 't klooster vereerd door 't bezoek van een kardinaal: 't was in 't jaar, dat Nikolaas van Cusa de Regulieren bezocht om mee te deelen, dat paus Nikolaas V in 1450 een jubeljaar had gehouden. Doch toen in 1578 Haarlem aan den prins kwam, werd 't klooster niet gespaard en met den grond gelijk gemaakt. Wel mocht Brouërius uitroe-

1) Zie „Buiten” van 24 en 31 Dec. 1910.

1) De Vogelezang en Albertsberg.

pen: „O wisselvalligheid der ondermaensche dingen, en zinnebeeld van broosheit der aardse grootschertigheid en sterkte!” want tegenover deze plaats lagen de overblijfselen van het Huis te Kleef 1), dat eenmaal door Willem Kuser, den hofmeester van Albert van Beieren, werd gebouwd. De Brederode's hadden 't in hun bezit en in den Spaanschen tijd woonde Don Frederik op het slot, die er de hoptieden en vaandrigen van Haarlem gevangen zette. In 1573 werd 't op last der Staten-Generaal met buskruit opgeblazen.

Die droevige Ruwijnen

En steenen overhoop noch vrij wat wonders schijnen,
En tuygen 't oud sieraet, en laes! het groot verdriet
Dat over land en luy het bloedig oorlog giet.

We zijn steeds dicht bij Haarlem genaderd: in den Hout, waar de oude herbergen Het Wapen van Amsterdam en de Ojevaer altijd veel volk trokken, zoodat het er altijd vol leven en beweging was, lag de buitenplaats Spaer- en Hout van de weduwe van David Mattheus de Neufville. De Amsterdamsche joffer kon uit haar venster een vroolijk en druk leven aanschouwen: kinderen joelden, dronkemans zongen en vochten, vrouwen dansten en keven, ruiters draafden langs de statige laan, zoodat ze de stadsdrukte niet behoefde te ontberen. Ook Markus Bavelaer kon zich niet tevreden stellen met de landelijke stilte: hij had evenals van Lennep zijn buitenplaats in Haarlem. En Brouërius van Nidek wijdt een geheele bladzijde aan zijn eigen „aenlokkelijke en vergenoegende uitspanning „Uit den bosch,” waar hij alles, wat hij met zooveel enthousiasme op de Kennemer buitenplaatsen bewonderde, had bijeengebracht. Uit de eetzaal zag men over het bloemparterre, de „uitgesnede graskom” en 't groene bergje met zijn halve salon de Spaarne en den Heemstederweg „tusschen traai geschore ype schutten en hagen door, versiert met marmere borstbeelden op hartsteene termen, hartsteene vaes en vergulden Cupido en andere sieraden meêr.” Brouërius vond er al, wat zijn hart bekoorde: hij is tevreden met dit buitenplaatsje, „naer mijne zinnelijkheid en ordenantie beplant.” Ook de noodzakelijke historische herinnering ontbrak niet, want een paar jaar vroeger was er nog een stuk van een Spaansche borstwering gevonden. Brouërius is de waardige representant van de min of meer decadente patriciërs der 18e eeuw, die oude tradities accapareerden en meenden met hun nieuw-modische pralerij een oudere, voorbijgegangene heerlijkheid te evenaren. Hij heeft ons den dienst bewezen, in zijn bewonderende aanbidding, deze eenvormige relieken voor ons te bewaren: de huizen, de tuinen, de heggen, de beelden, de vijvers waren alle naar 't zelfde model opgebouwd; de Fransche verfijning was hier verworpen tot een decadent materialisme, dat slechts gedeeltelijk in overeenstemming was met den 18e-eeuwschen Hollandschen geest. De tijd van waarachtige, zelfondervonden en doorvoelde schoonheid was voorbij; dit was de noodzakelijke reactie, die in weerwil van zichzelf nog door haar decadent raffinement bekoorde.

RO VAN OVEN.

1) Zie „Buiten” van 6 Nov. 1915.

HET AMERIKAANSCH DUEL

DOOR EWALD GERHARD SEELIGER.

(Geautoriseerde Vertaling).

(33)

„N A den maaltijd wachten zij nog steeds te vergeefs op Tom. „Ik zal hem beneden opzoeken!” zeide zij plotseling. „Ga uw gang!” antwoordde oom Sam, en begeleidde haar tot de trap.

Hij zelf bleef op 't dek en zag reeds verholjen naar zijn ligstoel.

Gladys ging voorzichtig de steile ladder af. Patrick Peppercorn zat werkelijk in den stoomketel. In zijn gezelschap bevond zich een whiskyflesch. Toen hij Gladys hoorde aankomen, stak hij zijn zwart hoofd uit het ketelgat en grijnsde haar tegen.

„Tom!” riep zij, ontzet de handen ineen slaand. „Je ziet er uit als een duivel! Is dat nu wel noodig?”

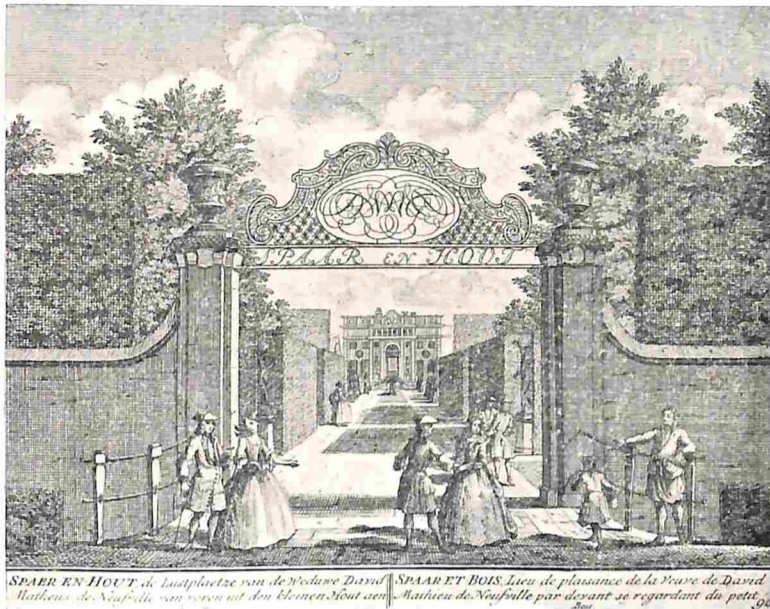
„Zeker!” knikte hij ernstig. „De „Free Love” moet eindelijk vlot komen! Dat is het eerste punt van mijn [nieuw levensprogramma].”

„Maar hoe lang blijf je dan toch op deze vieze plek zitten?” vroeg zij verwonderd, terwijl oom Sam zich boven alle moeite gaf om niet in lachen uit te barsten.

„Misschien tot morgen vroeg!” antwoordde Patrick Peppercorn met gefronst voorhoofd.

„Maar dan ben ik al lang weer in Tampa!” riep ze, en wendde zich in wanhoop naar Sam Shuttlecock.

„Hij is gek!” lachte deze van boven. „Iemand moet hem het hoofd totaal

SPAER EN HOUT de laatste plaats van de Weduwe David Mattheus de Neufville van voren met den klemmenhout van SPAER ET BOIS Lieu de plaisance de la Veuve de David Mattheus de Neufville par devant se regardant du petit.

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND. DE VOORMALIGE BUITENPLAATS SPAER- EN HOUT.

op hol hebben gebracht. De duivel weet, wie dat is geweest!”

Daarbij kneep hij zijn oogen op geheimzinnige manier dicht.

„Jammer!” zei Patrick Peppercorn op droevigen toon. „Ik had gedacht, dat je hier vannacht aan boord zou blijven. Zoo niet terwille van mij, dan terwille van oom Sam”.

„Tom, ik begrijp je niet meer!” riep zij buiten zichzelf. „Je zult me toch zeker naar huis brengen. Me dunkt, dat we wel 't een en ander met elkaar te bespreken hebben”.

„Bespreek dat maar met oom Sam!” stelde Patrick Peppercorn voor. „Ik heb voor hem geen geheimen. Hij heeft ten slotte toch het heft en de dollars in handen. En bovendien is hij de beste oom, die men zich wenschen kan”.

Oom Sam zette daarbij een gezicht, alsof hij met bloote voeten in glasscherven getrapt had.

„Veel genoeg!” riep hij naar beneden en maakte aanstalten, zich te verwijderen. „Ik wil niet langer storen”.

„Oom Sam, wees niet zoo bescheiden!” lachte Patrick Peppercorn naar boven. „U houdt u alleen maar zoo, om zoo snel mogelijk uw middagdutje te kunnen gaan doen”.

„Ik doe vandaag daarvan afstand!” antwoordde oom Sam heroïsch. „Babbel jullie maar met elkaar. Op 't dek ben ik steeds tot jullie d'ienst”.

Daarmee verdween hij.

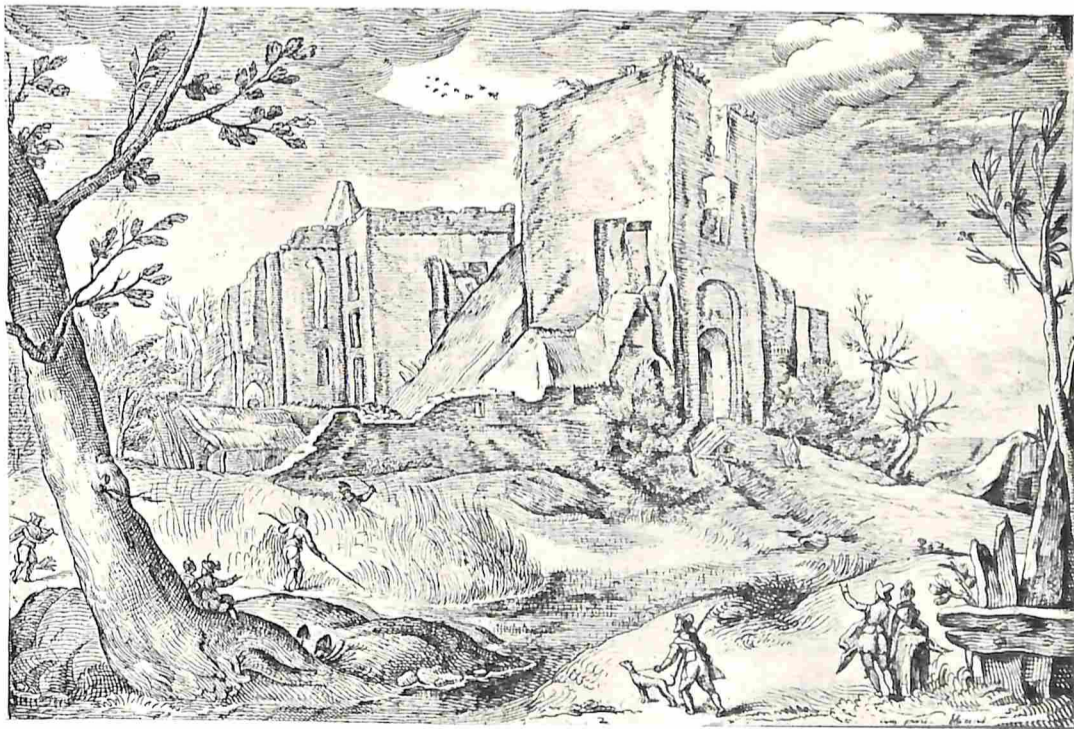
Vervloekt! dacht Patrick Peppercorn. Als ik hieruit kruip, dan zit er niets anders op dan dat ik haar kus. En dan ben ik geen meester meer over me zelf. Het is verduiveld lastig een fatsoenlijke kerel te blijven, als men 't te voren nooit geweest is.

Het zweet liep hem over het gezicht, en met zijn vuile hand veegde hij het af.

„Maar Tom!” riep ze uit.

„Het is een zeer onsmakelijk werk!” verontschuldigde hij zich. „Ik kan het helaas niet in rok verrichten, dat zul je inzien”.

„Kom er toch uit!” bedelde ze zoo dringend, dat Patrick Peppercorn op het punt stond zijn mooie plannen over boord te werpen.

HET ZEGEPRALEND KENNEMERLAND.
DE RUÏNE VAN BREDERODE IN DE 17^E EEUW.
Naar de ets van Jac. Matham.

Maar juist op het laatste oogenblik vond hij een uitredding, die hem uit den nood hielp.

„Zie, Gladys!” fluisterde hij, een schichtig blik naar boven werpende. „Het is oom Sam's stille lievelingswensch, de Free Love vlot te krijgen. Wij hebben zelfs een weddenschap gesloten. Gelukt het mij, dan krijg ik 4000 dollars van hem. Dat is een mooi sommetje. Voor een bescheiden woningrichting is dat zeker voldoende. En als de Free Love eerst vlot is, dan maken we misschien met haar een huwelijksreis om de heele wereld. Dat is ook niet onaardig! Maar de hoofdzak is, oom Sam tot andere gedachten te brengen; dat kan alleen jij doen. En mijn tegenwoordigheid daarbij zal slechts schaden. Je moet zelfs met hem flirten”.

„Zoo iets durf je mij te zeggen?” riep zij verontwaardigd.

„Kind! Gladys!” kalmeerde hij haar op vaderlijken toon. „Bedenk, dat hij nu eenmaal een wat excentrieke man is. Je doet er geen kwaad mee. Ik vind het goed. En hij heeft bij al zijn ruwheid toch werkelijk een goed hart. Ga dus naar het dek en bepraat hem. Of wil je, dat die uitnemende schurk Nathanael Mobson universeel erfgenaam wordt?”

Die woorden hielpen en knakten alle bezwaren, die zij misschien nog gevonden had, als rietjes doormidden.

„Maar je komt spoedig boven!” vroeg ze nog halverwege de trap.

Hij knikte en trok zich snel terug.

Oom Sam stond aan de reeling en vischte. Gladys kwam werkelijk met de beste voornemens bij hem, maar het duurde geen tien minuten, of zij gevoelde weder neiging met hem te debatteeren. Hij prikkelde haar opzettelijk voortdurend tot tegenspraak en zij was heelemaal niet iemand, die een ander graag naar den mond praat.

„Je zoudt dus ook van Tom houden, als ik hem ontferde?” vroeg hij.

„Ik houd niet van hem om uwe dollars, Mr. Shuttlecock!” antwoordde zij scherp. „En als mij iets aan hem niet bevalt, dan is het wel dit, dat hij zich uw bemoeizucht welgevallen laat en er niet al lang een eind aan heeft gemaakt”.

Oom Sam knikte statig en liet nu zijn scherpere varen; hij vatte plotseling haar hand en streelde ze zachtjes.

„Mijn lief kind!” sprak hij zoo hartelijk mogelijk. „Ik ben niet zoo kwaad als ik lijk. Je zult je Tom hebben! En wat de vrije liefde betreft, jullie hebben je proeftijd beiden achter je!”

„Wat bedoelt u daarmee?” vroeg zij ontsteld, terwijl ze haar hand terugtrok.

„Nu ja!” kalmeerde hij. „Hij heeft mij alles bekend in zijn geluk, maar ook alles. Hij heeft heusch geen geheimen voor me”.

„Wat heeft hij u bekend?” vroeg zij kwaad.

„Nu, wat, kindje?” lachte oom Sam. „Wat anders, als jullie vrije liefde?”

„Dat is een leugen!” riep zij buiten zich zelve en stampte met den voet op den vloer. „Dat is een gemeene leugen. Dat kan Tom niet gezegd hebben”.

„Kom, kom!” zei Sam Shuttlecock, grijnzend zijn hoofd heen en weer wiegend. „Hij heeft het me tóch gezegd. En hij liegt niet. Tom heeft de waarheid lief. Hij is oprecht door dik en dun”.

„Het is schandelijk!” snikte zij.

„Ik begrijp niet, wat er schandelijk is!” sprak oom Sam naïef. „Hij wist toch hoe ik over de vrije liefde denk. En ik ben er in de wolken over, dat hij zoo'n vooroordeellos meisje gevonden heeft, dat van hem houdt en naar niets anders vraagt. Dat is de ware liefde!”

Zij staarde hem aan en week twee stappen achteruit. Plotse-ling keerde zij zich om en liep naar den lichtkoker.

„Tom!” riep ze luid. „Tom!”

Daarop verdween zij van het dek.

Oom Sam krabde zich in zijn grijzen haartooi en gevoelde zich niet op zijn gemak. Hij liep voorzichtig naar de trappen keek naar beneden.

Patrick had intusschen een uiltje geknapt waarbij hem de whisky eenigszins geholpen had. Gladys' kreet maakte hem wakker. Hij stak zijn hoofd uit het ketelgat en zag haar dicht bij zich staan. Zij beefde van opwinding en kon haar woorden bijna niet vinden.

Ze schijnt in een boos humeur te zijn! dacht Patrick en kwam wat verder uit zijn schuilplaats te voorschijn. Dan is er voorloopig geen gevaar voor mij!

„Tom!” zei ze heesch van opwinding. „Wat heb je Mr. Shuttlecock verteld? O, het is afschuwelijk, zelfs al was het waar, maar het is heelemaal niet waar. Schandelijk!”

Hier stakte haar stem en dikke tranen rolden uit haar oogen. Voorzichtig, dacht Patrick. Anders loopt alles mis en wint Nathanael. Oom Sam heeft natuurlijk zijn mond niet kunnen houden.

„Gladys!” begon hij met een blik, die een heel leger strijdbare Amazonen ontwapend zou hebben. „Hou je niet een beetje van me?”

„Neen!” riep ze, haar allerliefste vuistje door de lucht zwaaiende. „Je hebt alle liefde in mij gedood”.

„Ik zal ze weer doen ontwaken!” riep hij, geheel uit het gat te voorschijn komend. „Je weet, dat ik het vaste voornemen heb, je als mijn vrouw in mijn armen te sluiten”.

En reeds sprong hij op den vloer van de machinekamer.

„Raak me niet aan!” schreeuwde ze, van hem terugdeinzend als voor een bloeddorstigen tijger. „Ik haat je. Ik minacht je!”

„Gladys!” sprak hij en hij drukte zijn vuile pet tegen zijn hart, terwijl hij zijn oogen met verwonderlijke snelheid verdraaide.

„Vergeef me! Ja, er staat me zoo iets van voor, dat ik tegen oom Sam op zoo iets gezinspeeld heb”.

„Dat heb je gedaan!” snikte ze.

„Zachtjes!” fluisterde hij, haar naderend. „De oude mag het niet hooren. Want hij luistert. Ik zie dat daar boven de zon zich spiegelt in zijn oog. Dus, Gladys, ik heb werkelijk iets in dien geest gezegd, heel vaag. Wij zaten bij de whisky. En je weet, dat de vrije liefde zijn stokpaardje is. Uw erfom zult gij in een goed humeur houden, luidt het dertiende gebod. Vergeef me, Gladys!”

„Ik zal het je nooit kunnen vergeven!” sprak zij bitter.

Hij stak zijn hand uit, maar zij week terug.

„Ben ik je te vuil?” vroeg hij.

„Ja!” knikte zij uit de hoogte. „Van binnen en van buiten”.

„Ik zal me dadelijk wasschen!” schertste hij.

„Van buiten!” merkte zij op. „Adieu, Mr. Fleitman!”

Daarmee keerde zij hem den rug toe en snelde naar boven. *Wordt vervolgd*).

HET GLAZEN MUILTJE.

IEDER kent het sprookje van Asschepeoster, dat uit Frankrijk tot ons gekomen is en weet ook, dat daarin voorkomt het verhaal van het glazen muiltje.

Zou het wel de bedoeling van den schrijver geweest zijn de prinses een glazen schoeisel te laten aantrekken?

Ik acht dit aan ernstigen twijfel onderhevig en sta in mijne opvatting hieromtrent niet alleen. In den oorspronkelijken tekst zal wel niet gestaan hebben „pantoufle de verre”, maar „pantoufle de vair”, dat geheel iets anders beteekent.

Vair is de heraldieke benaming van een zeker bont, eenigszins overeenkomende met hermelijn. Men heeft vair, dat het geheele veld beslaat en vairé, in reepen of banen (*vairé en pal*). Het komt zelden voor.

In de gemeentewapens ken ik alleen dat van Hardinxveld, als met vair gestoffeerd.

Henri Sensine, in zijne *Chrestomathe française*, is het volmaakt met mij eens. Vair, zegt hij, als toelichting bij een fragment uit Lemaitre's „*Impressions de théâtre*”, is een eekhoornbont van denzelfden naam, dat in de middeleeuwen gebruikt werd om het schoeisel te voeren.

In sommige uitgaven van de *Contes de Perrault*, waarin o.a. Blauwbaard en Asschepeoster voorkomen, wordt inderdaad gesproken van een „pantoufle de verre”, hetgeen ongerijmd is, „ce qui est absurde”, zegt Sensine. 1)

We hebben hier dus vermoedelijk te denken aan het werk van een onbevoegden vertaler of, zooals bij sagen en legenden meermalen voorkomt, aan eene mondelinge overlevering, die verkeerd is opgeteekend en dus zal het prinsesje hare voetjes wel niet in glas gestoken hebben, maar in mollig bont, een vachtje van vair en zou de titel van het sprookje niet moeten zijn: het glazen, maar het bonten muiltje.

K. L. SCHAMP.

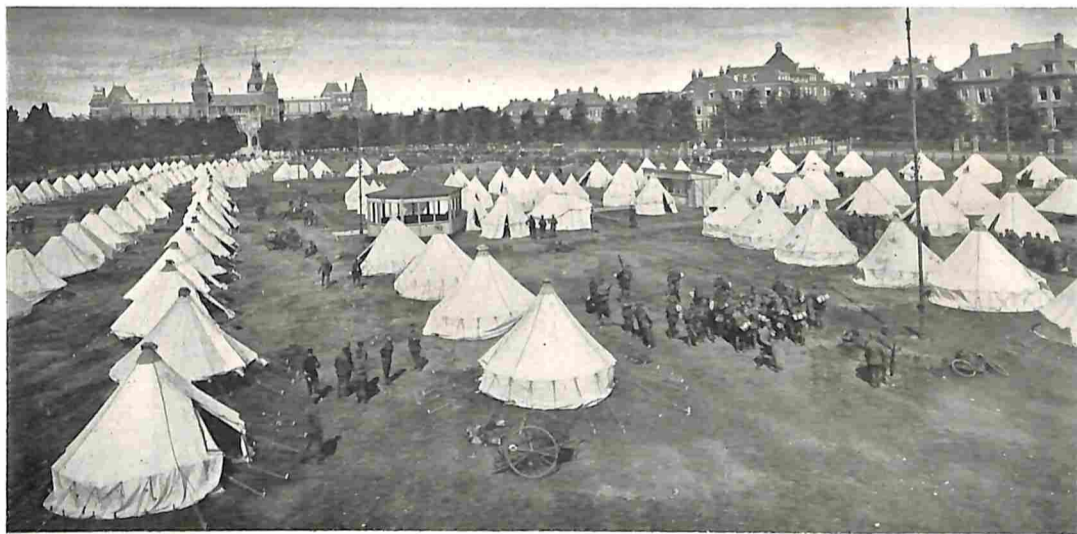

Foto C. Steenbergh.

DE ONLUSTEN TE AMSTERDAM.

HET MILITAIRE KAMP OP DE TERREINEN DER IJSCLUB, WAAR EEN GEDEELTE VAN DE TROEPENMACHT IS GELEGERD, DIE TER BEWAKING VAN DE ORDE NAAR DE HOOFDSTAD WERD GEZONDEN.

1) Een enkele opmerking moet ons uit de pen: geschiedt er wel niet eens wat meer in sprookjes, wat ons „absurd” zou toeschijnen, als... we niet wisten met een sprookje te doen te hebben?
RED.